Зэхыхьэхэр

2023 гъэм жэпуэгъуэм (октябрым) и 21, щэбэт

Тхьэмахуэм щэ къыдокі

Щэнхабзэ Іуэхущіапіэхэр зрагъэлъагъу

Мы махуэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым лэжьыгъэ Іуэху-кіэ щыіащ Урысей Федера-цэм щэнхабзэмкіэ и министр Любимовэ Ольгэ. Абы зри-гъэлъэгъуащ республикэм и щэнхабээ Іуэхущіапіэхэр. Ап-хуэдэу зыщигъэгъуэзащ Нар-тан дэт Щэнхабээмкіэ унэм, къэбэрдей, Балъкъэр къэрал драмэ театрхэм, Театрхэм я уардэунэ яухуэм, Гъуазджэ-хэмкіз Кавказ Ищхъэрэ къзрал институтым шекіуэкі лэ-

МИНИСТРЫМ къыхигъэщащ институтым хэт «Арт-идея» центрым къалэнышхуэ зэригъэзашіэр. «Щэнхабзэ проект гъэ-щіэгъуэнхэр гъэхьэзырынымкіэ, ахэр пхыгъэкіынымкіэ ар утыку хъарзынэщ, - жиlащ абы. – Наlуэщ мыбдеж къэралым, щыналъэм я щэнхабзэ щын ныр хъумэнымрэ зегъэужьынымкіэ Іуэху шхьэпэхэр зэры-щызэфіахыр, къищынэмы-щіауэ, щіалэгъуалэм иджырей творческэ Іэмалхэмрэ технологиехэмрэ къагъэсэбэпу я зэфІэкІым зэрызрагъэужьын псори центрым зэрыщагъуэты-

нур». Кіуэкіуэ Казбекрэ Любимовэ Ольгэрэ я зэlущlэр теухуауэ щытащ республикэм и щэнхаб-зэм зиужьынымкlэ щыlэ хэкlыпіэхэмрэ «Щэнхабзэ» лъэпкъ проектыр щіыналъэм зэрыща-гъэзащіэмрэ. Республикэм и Іэтащхьэм къыхигъэщащ УФ-м и Президент Путин Владимир и жэрдэмкіэ къыхалъхьа лъэпкъ проектым и фіыгъэкіэ щіынаи щэнхабзэ ІуэхущІа пІзхэм я мыльку-техникэ льаб-жьэр хъарзынэу зэрырагьэ-фІзкІуар, творческэ гупхэми нэхъ жыджэру заужьын зэрышІалзар.

Къапщтэмэ, мы гъэм Нал-шык къыщызэlуахащ ЩэнхабзыужьыныгъэмкІэ центр, Уэзрэдж, Терекскэ, Приближ-нэ, Ислъэмей къуажэхэм дэт щэнхабзэмкІэ унэхэр, Налшык къалэм и Сабий художественнэ школыр. Къэзанокъуэ Жэбагъы и ціэр зезыхьэ, Гъуазджэ-хэмкіэ художественнэ школ №2-м зэгъэпэщыжыныгъэхэр щрагъэкlуэкlынущ, щІыналъэхэм шыІэ библиотекэхэмрэ му-

зейхэмрэ зыхуэныкъуэ шыпхэмкіз къызэрагъэпэщынущ. Нэгъабэ сыт и лъэныкъуэкіи зыхуей хуагъэзэжащ НыбжьыщІэ театрыр, Дыгулыб-гъуей, Ташлы-Тала, Къамылыкъуэ, Александровскэ жыла-гъуэхэм дэт щэнхабзэмкіэ унэхэр, Аруан къуажэм щэнхабзэмкІэ и центрыр, Налшык къалэмрэ Анзорей къуажэмрэ гъуазджэхэмкІэ я сабий школ-

Иужьрей илъэситхум республикэм щаухуащ икіи щызэрагъэпэщыжащ щэнхабзэмкіэ унэу 27-рэ, модельнэ библио-текэу 8 къызэрагъэпэщащ, зыхуей хуагъэзэжащ, зыхуэны-къуэ хьэпшыпхэмрэ Іэмэпсы-мэхэмкІэ яузэдащ гъуазджэ-хэмкІэ сабий школу 17, Ныбжышцэхэм я театрыр, Гуа-щэ театрыр, щыналъэхэм язэ-

рыхьащ автоклубу 8.

ЩІыналъэм и Іэтащхьэм гу лъытэ нэхъ хуищІу къытеувы-Іащ щэнхабзэм и лэжьакіуэхэм я улахуэм, абыхэм ягъуэт дэlэпыкъуныгъэхэм. Klyэкlyэ Казбек министрым жријащ иужьрей илъэсищым республи-

кэм и бюджет ІэнатІэм, щэнхабзэ Іуэхущіапіэхэри хэту, я лэжьакіуэхэм я улахуэр илъэс жьакІуэхэм я улахуэр илъэс къэс проценти 10-кІэ зэрыхагъахъуэр. Апхуэдэу къыхигъэ-щащ нэгъабэ и кlэухымрэ мы гъэм и пэщіэдзэмрэ щэнхаб-зэмрэ гъуазджэмрэ я лэжьа-кіуэхэм ират грантхэмрэ стипендиехэмрэ хуэдитІкІэ зэрыхэхъуар, апхуэдэуи творческэ проектхэр дэГыгъынми мылъку щхьэхуэ зэрыхухахар икlи дыщlигъужащ абыхэм хуэфащэ гулъытэ ягъуэтынымкlэ дя-пэкlи лэжьыгъэ пыухыкlахэр зэрырагъэкІуэкІынур. «Республикэм игъуэта щэнха-

бээ зыужьыныг-ьэхэр, абы и цlыхухэм ябгъэдэлъ творческэ зэфlэкlхэм хэгъэхъуэнымкlэ щытыкlэщlэхэр шыlэ зэрыхъуар Къэбэрдей-Балъкъэрым и унафэщіхэмрэ УФ-м Щэнхаби унафэщизмрэ уФ-м щэнхао-зэмк!э и министерствэмрэ я зэдэлэжьэныгъэ купщіафіэм къыпэкіуащ, - жиіащ Любимо-вэ Ольгэ. – Республикэм щэн-хабээ зэфіэкіышхуэ бгъэ-дэлъщ, абы и лъэныкъуэкіэ щіыналъэм иіэ хъугъуэфіыгъуэ, щІэин телъыджэм ціыху

нахъыба зарышылгъагъуззаным дыхущІэкъунущ. Иджыпстукіэ дэ гулъытэ нэхъыбэ яхудощі къуажэхэмрэ къалэ ціыкіухэмрэ. Абыхэм щыіэ щэнхабээмкіэ унэхэр къэгъэ-щіэрэщіэжынымкіэ программэр хъарзынэу ягъэзашІэ. А жылагъуэхэм щыпсэухэр щэн-хабээ зэхыхьэхэм жыджэру зэхабээ ээкыхьэхэм жыджэру ээрыхэтым къищынэмыщіару, алхуэдэ ээкыхьэхэр къыщы-зэрагъэлэшкіи дэіэлыкъуэгъушхуэ яхуохъу. Ціыкіу щіыкіэ сабийхэр шэнхабээм, гъуазджэм дебгъэхьэхмэ, ар я гъащіэм хэту къэгъуэгурыкіуэнущ, алхуэд ціыхухэри жылагъуэм

нэхъ тыншу хэзэгъэнущ». Министрым къыхигъэщащ илъэгъуахэм арэзы къызэрищар икіи къыхигъэщащ ди щІыналъэм и дахагъэм, ди лъэпкъ макъамэхэмрэ къафэ-хэмрэ зэрыдихьэхыр. Кlyэкlyэ Казбек Любимовэ Ольгэ фlыщіэ хуищіащ ди щіыналъэм къызэреблэгъам, жылагъуэр егъэфіэкіуэным хуэунэтіа щэнхъугъуэфІыгъуэхэр щыхъумэным, а лъапіэны-гъэхэм зыщегъэужьыным те-ухуа Іуэхухэм гулъытэ зэрыхуищым папшіэ

> ТЕКІУЖЬ Заретэ. Сурэтхэр Къарей Элинэ трихащ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Май щІына лъэм иджыблагъэ шыхьэшІаш къэралым и щІыхьыр спорт утыкушхуэхэм лъагэу щызыІэта спортсмен цІэрыІуэхэр.

АБЫХЭМ яхэтащ КъБР-м и Парламентым и Унафэщіым и къуздаз, Олимп джэгухэм я чемпион, Урысей Федерацэм спортымкіз щіыхь зиіз и мастер **Къардэн Мурат**, КъБР-м спортымкіз и министрым и къуздзэ, дзюдомкіз дунейпсо чемпионатым етіуанэ увыпіэр къыщызыхьа, спортым дунейпсо классымкІэ и мастер Анаев Аслъэн, Олимп джэгухэм фехтованиемкІэ мызэмытю чемпион щыхъухэу СССР-м спортымкю щыхъ зию и мастер Горохова Галина, УФ-м спортымкю щыхь зию и мастерхэу Логуновэ Татьянэрэ Ермаковэ Ок-

Спортым ехъуліэныгъэ лъагэхэр шызыіэ рызыгъэхьахэр яlущlащ Май районым и еджакlуэ цlыкlухэм. Шэч хэмылъу, абыхэм еджалуз цівілухэм. шээ хэмылоу, асыхэм я мащіэтэкъым ныбжыьщіэхэм зэрадэ-гуэшэн гукъэкіыжхэр. Спортым зэрыхы-хьам, къыщызэпача гъуэгуанэм, къэра-лым, дунейм и щіыпіэ зэмыліэужьыгъуэхэм

Май щІыналъэм щохьэщІэ

шекІуэкІа зэпеуэ гуашІэхэм. Олимп джэгухэм зэрыхэтам, абыхэм зэрыщытекІуам куэдым я гугъу ящіащ къэщіэ льапіэхэм. Ціыкіухэри яфіэгъэщіэгъуэну едэіуащ абы-хэм къаіуэтэжахэм икіи упщіэ зэхуэмы-дэхэмкіи зыхуагъззащ. Агкуэдэ льагапіз-хэм унэсыным къару куэд зэрытекіуадэм и мызакъуэу, ерыщагъ, егугъуныгъэ къызэ-рымыкІуэ пхэлъын зэрыхуейри гурагъэІуащ ныбжьыщІэхэм. ЗэІущІэм и кІэухым абыхэм ціыкіухэр къыхураджащ я гуращэхэр зра-гьэхуліэным (ар спортми нэгьуэщі ізна-тіэхэми ехьэліауэ щрети) ерыщу хуэкіуэну, махуэ къэс щіэ гуэр къызэращіэным хуэпабгъэу щытыну.

Зэхуэсым кърихьэліахэм сурэтхэр зытра-ьэхащ гукъинэжу екіуэкіа зэіущіэм и гъэхащ гукъинэжу фэеплъу.

ХЬЭШЫКЪУЕЙ Олег.

• КъБР-м и Правительствэм

Республикэм и мылъкур ягъэбелджылынущ

суков Алий иригъэкІуэкІащ республикэм и бюджетым теухуа проектхэм щыхэплъа, нэгъуэщі Іуэхугъуэхэми щытепсэлъыхьа зэіу

2023 ГЪЭМ, дызыхуэк уз 2024 - 2025 гъзхэм ятещ ыхьа республикз бюджетым зэхъуэк ыныгъэ щхьэхуэхэр хэлъхьэным теухуа проектыр игъэхьэзыращ КъБР-м и Правительствэм. Ар зыхуэдэнум тепсэлъыхьащ КъБР-м финансхэмк уз иминистр Лисун Еленз. - Дызэрыг илъэсым налог, мыналог хэхъуэхэм зэрызахъуэжым теухуауэ республикэм и бюджетыр зыхуэдэнур гъэбелджылын зэрыхүейм, бюджетыр эыгек (уздалхъзхэр къэпшы-

хуейм, бюджетыр зытекlуэдапхъэхэр къэпщы-тэным тещlыхьащ проектыр. Абы къыщыхьащ мыпхуэдэ зэхъуэк ыныгъэхэр: 2023 гъэм республикэм и хэхэуэр нэхъыбэ ящіыну хуагъэфа-щэ сом меларди 3-рэ мелуани 167,7-кіэ. Налог, мыналог хэхъуэхэр сом мелард 1,5 хуэдизынущ, дызэрыт илъэсым и мазибгъум абы щіигъуу къызэрыхэхъуар къэпльытэмэ. Налог хэхъуэр -сом мелуан 958,3-м, мыналог хэхъуэр - сом

мелуан 509,2-м нэсынущ. Бюджетыр нэхъ ягъэбагъуэ хъуащ хэхъуэм, щІыуэпсым и хъугъуэфІыгъуэхэр къызэрыщіахым, зэхуэзыгъэдэж хэхъуэм яте хьэ налогхэм, ціыхухэм ятхэм.

Мыналог хэхъуэхэм яшышу бюджетыр нэхъыбэу егъэбагъуэ къэралым къызэрагъэсэбэпым къыпэкІуэм.

Зымыгъэзэж хэхъуэр, федеральнэ lyэхущlа-пlэхэм зэрагъэувам тету, нэхъыбэ хъунущ сом мелард 1,7-кlэ.

Республикэ мылъкур зытекlуэдэнум теухуауи зэхъуэкlыныгъэхэр щыlэщ. Щlыналъэхэм зе-гъзужьынымкlэ фондым къыхэкlыу lyэхугъуэ къагъэсэбэпыну щхьэхуэхэм ятешІыхьауэ

мылъкур нэхъыбэ хъунущ сом мелард 1,7-кlэ. 2023 гъэм тещІыхьа ассигнованиер тэмэму къэгъэсэбэпа хъун папщіэ, республикэ бюджетыр зытекіуэдэнухэр дгъэбелджылащ, бюджет зэхуаку трансфертхэр муниципалитетхэм зэратегуэшапхьэр зэхуэдгьэхьуаш, 2023 гъэм и пэщіздэзм Іузхугъуэ щхьэхуэхэм текіуэдэн хуеяхэм къыдэхуа республикэ мылъкум щыщкіз республикэм и бюджет ассигнованиер нэхьыбэ зэрыхъунур къэтлъытащ. Абы щыщу пыухыкіа гъуэгу фондым бюджетым къыхигъэхьуэн хуейщ сом мелуан 535-рэ, щіыналъэхэм зегъэужьынымкіэ фондым - сом мелуан 428-рэ. КъБР-м и Правительствэм и унафэм тету, кіззонэ, бюджет, автоном Іузхущіапізхэм щылажьэхэм я упахуэр хэхьуащ дызэрыт илъэсым, зэхуаку трансфертхэр муниципалитетхэм зэра-

зона, оюджег, автоном тухуициализми щыла-жьожэм я улахуэр хэхьуащ дызэрыт илъэсым, шыщхьэуlум и 1-м щегъэжьауэ. Абы папщlэ лейуэ зыхуеину сом мелуан 830-р щхьэж къызэрылъысым теухуауэ трагуэшаш. Илъэсым республикэм къищтэнущ бюджет кредитхэр: цыхубэ транспорт къащэхун папщlэ

сом мелуан 398,6-рэ, щэнхабээ Іуэхущіапіэхэр -щэнхабээмкіэ унэмрэ художественнэ школымрэ - зыхуей зэрыхуагъэзэн сом мелуан 25,5-рэ.

Инфраструктурэ проектхэм папщіэ илъэ-сищым тещіыхьауэ кредит къищтэнущ рес-публикэм. 2023 гъэм - сом 1 мелардрэ мелуан 70 - рэ, 2024-м - сом мелард 1,3-рэ, 2025-м - сом

Республикэм и къэрал щІыхуэр 2024 гъэм тещІыхьауэ къабжащ сом меларди 7,7-рэ хъуну. Ар налог, мыналог хэхъуэу иІэнум и процент 47рэ хъунущ.

Къзппшытэжмэ 2023 гъзм и бюлжетыр мыпхуэдэу гъэбелджылаш: хэхъуэр - сом мелард 61,3-рэ, къигъэсэбэпыр - сом мелард 64,5-рэ, хуэчэмыр - сом меларди 3, 2-рэ, - жиlащ ми-

2024 гъэмпэ 2025 2026 гъэхэм ятешТыхьа республикэ бюджетыр адрейхэм къазэрыщхьэ-щык!ыр игъэбелджылащ Лисун Еленэ.

- Илъэсищ піалъэм и республикэ бюджетыр къэрал программэхэм ятещіыхьащ, УФ-м и бюджет кодексым и пщалъэм йозагъэ. Дызытепсэлъыхь пlальэм тет республикэ бюджетыр щызэхэдгъэувэм УФ-мрэ КъБР-мрэ я бюджет налог политикэм и хабзэхэм дытетащ, социально-экономикэ зыужыныгъэр илъэсищым те-щІыхьауэ зэрыщытынкіэ хъунур къэтлъытащ. Проектымкіэ къэдгъэлъэгъуа бжыгъэхэр ща-

пхьэу дгьэуву араш, дыхэпльэжу зэхъуэкІыныгьэхэр хэтльхьэжынуи дыхуитщ. Республикэм и хэхъуэр 2024 гъэм тещІыхьауэ

Республикэм и хэхъуэр 2024 гъэм тещыхъауз сом мелард 50,7-рэ хъунущ, 2025 гъэм - сом мелард 43,3-рэ, 2026 гъэм - сом мелард 44,4-рэ. Налог, мыналог хэхъуэхэр мылхуэдэу тедгуэшащ: 2024 гъэм - сом мелард 18, 2025-м - сом мелард 19,6-рэ, 2026-м - сом мелард 20,5-рэ. Зымыгъэзэж хэхъуэр 2024 гъэм сом мелард 32,8-рэ, 2025 гъэм - сом мелард 23,8-рэ, 2026 гъэм - сом мелард 23,9-рэ хъунущ хуэгъэфэща-

уу. Субсидиер, субвенцэр, нэгъуэщі бюджет зэхуаку трансфертхэр дгъэбелджылащ феде-ральнэ бюджетым тещіыхьа законым тету. 2024 тым субсидиер хуэгьэфэщауэ сом мелард 13,8-рэ хъунущ. Абы щыщу щІыналъэхэм трагуашэ социальнэ ахъшэр - сом мелард 4,3рэ, егъэджэныгъэ ІуэхущІапІэхэр къызэгъэпэ-щыным - сом меларди 2,9-рэ, мэкъумэш хуэІухуэщІэхэр ядэІыгъыным - сом меларди 2,1-рэ, цІыхухэр шхын хуабэкІэ къызэгъэпэщыным -сом мелуан 571-рэ, КИФЩІ-м зегъэужьыным теухуа программэ щхьэхуэхэм папщіэ - сом мелуан 332-рэ ихьынущ.

менуал эзс-рэ ихыынуш. Субвенцэр сом мелуан 774,6-рэ хъун хуейщ. Абы щыщу ціыху щхьзхуэхэм псэупіэ комму-нальнэ Іуэхутхьэбээхэм хущіатыр - сом мелуан 308,7-рэ, лэжьыгъэ Іэнатіэ зимыіэхэм иратыр -

300, грэ, лэжын 59 ленатиз эммынэхэм ирагыр сом мелуани 170-рэ хъунуш.
Нэгъуэщ бюджет зэхуаку трансфертхэр сом мелуан 659,5-рэ хъунуш. Алхуэдэу класс щхъхуэ зыныгъ егъэджак уэхэм иратынур - сом мелуан 448-рэ, республикэм и къалэ ц нык ухэр гъэдэхэным - сом мелуани 184-рэ тек уэдэнуш.

Твэдэхэным - сом мелуагин го4-трэ тектуэдэнүш. Хуэгьэфэщауэ хэхьуэр зэрыхъүнум тещы-кьауэ ар къызэрыдгъэсэбэпынури дгъэбел-джылаш, 2024 гъэм - сом мелард 54,2-рэ, 2025 гъэм - сом мелард 44-рэ, 2026 гъэм - сом ме-лард 45-рэ къагъэсэбэпынуш.

КъБР-м лэжыгъэмрэ ціыхухэм социальнэ защіэгьэкъуэнымкіэ и министр **Асанов Алим** республикэм и ціыху щхьэхуэхэм къэралым яхуищіэфынум теухуа проектиті игъэбел-

КъБР-м ухуэныгъэмрэ псэупІэ-коммунальнэу хозяйствэмкіэ и министр **Бэрбэч Алим** «КъБР-м и ціыхухэр псэупіэкіэ къызэгъэпэщынымкіэ, псэупіэ коммунальнэ іуэхутхьэбзэхэр яхуэщіэ-

нымкіэ» проектыр зыхуэдэнум тепсэлъыхьащ. Урысей Федерацэм кьэрал льэпкъ политикэр щагъэзэщіэнымкіэ щыіэ Іэмалхэр 2025 гьэм нэсыху къызэрапщытар къэлъытауэ, 2022 гьэм нэсыху къызэрапщытар къэлъытауэ, 2022 гъэм мэлыжыхыым и 18-м КъБР-м и Правительствэм къищта унафэм тету, КъБР-м а Јузхур зэрыщызэфІахыну щІыкІэм зэхъуэкІыныгъэхэр халъхынущ. Абы теухуа проектым тепсэлъыхыщ КъБР-м лъэлкъ Јузхузмрэ жылагъуэ проектхэмкІэ и министр Кіурашын Анзор. 2023, 2024, 2025 гъэхэм КъБР-м и цІыхузмишаным дузуутурабаз ахузицаным

пщіэншэу медицинэ іуэхутхьэбзэ яхуэщіэным кІз къэралыр шэсыпІэ зэрихьэм теухуа программэм тепсэлъыхьащ КъБР-м узыншагъэр хъумэнымкІэ и министрым и къалэнхэр зыгъэзащіэ Къармэ Марат.

ГУГЪУЭТ Заремэ.

Гъэщіэгъуэнщ икіи мыхьэнэшхуэ зиІэщ

гъэпэщыкіэм, нэхъыбэу зытрагъащіэ іуэхугъуэхэм

«КЪЭБЭРДЕЙ-Балъкъэрым ветеринар медицинэмкІэ и центрым» и унафэщІ Вэрокъуэ Гъумар студентхэм зэпкърыхауэ яхутепсэлъыхьащ къэрал ветеринар къулыкъум къыпэщылъ къалэн нэхъыщхьэхэм, абыхэм зэрехъулІэм, цІыхухэм я биологие, ерыскъыпхъэ шынагъуэншагъэр къызэгъэпэщыным хуэунэтІауэ зэфіагьэкіхэр, Іэщ дохутырхэм лэжьыгьэ Іэнатіэ зэрыратым. Абы къыхигъэщащ ветеринар медицинэмкіэ центрым къулыкъу зэхуэмыдэхэр зэрыщыіэр, улахуэхэр и чэзум зэратыр, щыіэ хабзэм тету социальнэ и лъэныкъуэкІэ лэжьакІуэхэр хъума зэры-

«Лэжьэн щыщіэбдзэкіэ къэрал іуэхущіапіэм уувмэ нэхъ тэмэмщ. Сыту жыпіэмэ, еджапіэ нэхъыщхьэм къыщіэпха щіэны-гъэр уи іэнатіэм къыщыбгъэсэбэпыну, уи іэщіагъэм хэбгъэхъуэщыщіэбдзэкіэ къэрал іуэхущіапіэм твэр уи ізнагізм кышыю ізэсэозівіну, уи ізща ізым хэо ізэхвуз-ну нэхъ тыншщ. Абы иужыкіз, ветеринар ізщатьзяі тэмэм къыпхэкімэ, уи іулыджым хэхъуэнущ, пщізи уиіз хъунуш. Пэжьы-гьэ и піальэ фізну умыщізу нэгъуэщі Іузхущіапізэм уувынуи ущылэжьэнуи тыншкъым», - къыхигъэщащ Вэрокъуэм. Къэбэрдей-Балъкъэрым Ветеринариемкіз и управленэм и унафэщі Ізрэмысэ Аслъэн студентхэм драгъэкіуэкі псалъэма-къым къыпищзу и гугъу ищіащ псэущхьохэм къабгъэдэкі уз зэрыціалэ шынагъуэхэм ціыхухэр щыхъума хъуным, сымаджэ

хъуахэр сэтей къэщіыным, апхуэдэ узыфэхэр зыпкърыт псэу-щхьэхэр ди щіыпіэм кърамыгъэшэн щхьэкіэ ирагъэкіуэкі къэпщытэныгъэхэм.

Ветеринар Іэщіагъэр къыхэзыха ныбжьыщіэхэр яфіэгъэщіэ-гъуэну едэіуащ телефоным пыщіауэ лажьэ «Псэущхьэхэр къызэралъыхъуэ» гуэдзэным иІэ Іэмалхэм. Псалъэм папщіэ, абы ралъыхъу» гуэдзэным ию юмалхэм. Псалъэм папщю, абы къыщылхуэгъуэтынущ псэущхьэм е ющым теухуау узыхууенну хъыбархэр: абы и паспортыр, ветеринар картэр, мастэу халъхьахэр зыхуэдэр, ахэр щыхајуа зэманыр, щыпіэр, къеузахэр, абы и хэщіапіэр, нэгъуэщі-къинэмыщіхэр. Абыхэм къадэкіуэу къып-хуэпщытэнущ лым, шэм, нэгъуэщі мэкъумэш продукцэхэм я фіаъыр, ахэр щахъума, къыщыщІагъэкІа щІыпІэхэм ятеухуа хъы-

Ёджакіуэ ныбжьыщіэхэм я пашэ, мэкъумэш университетым и ветеринар факультетым и кафедрэм и унафэщі, биологие щіэныгъэхэмкіэ доктор, профессор Къуэжьокъуэ Мухьэмэд управленям и лэжьакіуэхэм фіыщіэ яхуищіащ студентхэм драгъэкіуэкіа псалъэмакъ щхьэпэм папщіэ, икіи жиіащ мыпхуэдэ зэіущіэхэм адэкІи къыпащэну зэрыщыгугъыр. Іэрэмысэ Аслъэн зэlущІэм и кІэухыу студентхэм яжриІащ къы-

хаха Іэшіагъэм хушіемыгъуэжу шіэныгъэфі зрагъэгъуэтыну. ласа точком, къэралым цыпсэухэм я сэбэп зыхэлъ лэжьыгъэхэр республикэм, къэралым цыпсэухэм я сэбэп зыхэлъ лэжьыгъэхэр ирагъэкlyэкlыфын папщlэ.

«Мыпхуэдэ зэјущ!охэр нэхъыбэрэ егъэк!уэк!ын хуейщ. Нобэ кърихьэл!а ныбжьыщ!эхэм ящыщу ветеринар !эщ!агъэм ири-лэжьэну мурад зыщ!ахэм дадэ!эпыкъунущ, лэжьыгъэ !энат!эхэмкіи къызэдгъэпэщынущ. Ветеринар медицинэр унэтіыныгъэ гъэщіэгъуэнщ икіи мыхьэнэшхуэ зиіэщ. Дэ ди лэжьыгъэм епхащ къэралым и ціыхухэм я узыншагъэр. Абы къыхэкіыу псэущхьэхэм къапкърыкі шынагъуэхэм, уз зэрыціалэхэм дапэщіэтын хуейщ дытемыплъэкъукіыу», - къыхигъэщащ іэрэмысэ Аслъэн.

БЭТОКЪУЭ Албэч.

Мы махуэхэм

Жэпуэгъуэм и 21, щэбэт

- ♦1994 гъэм Къэрал Думэм УФ-м и Граждан кодексыр
- ◆1881 гъэм къалъхуащ адыгэ пшынауэ Іэзэ, къызыхэкlа лъэпкъым и макъамэ щэнхабээ хъугъуэфІыгъуэхэр гъэбэгъуэным хэлъхьэныгъэшхуэ хуэвыща Хьэгъэудж Мухьэмэд.

профессор ЛъэнкІэпІашэ

♦1963 гъэм къалъхуащ УФ-м щіыхь зиіэ и дохутыр Кіуэкіуэ

Дунейм и щытыкіэнур «pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык уэфіу щыщытынущ. Хуабэр махуэм гра-дус 20 - 25-рэ, жэщым градус 13 - 16 щыхъунущ.

Жэпуэгъуэм и 22, *тхьэмахуэ*

♦ЩыпсалъэкІэ зэІынэ цІыхухэм я дунейпсо махуэщ Іэшэкіэ Зэшіэузэда и Къарухэм я финанс-экономи-

кэ ІэнатІэм и махуэш

- ка танатам и махуэщ 4 1841 гъэм къалъхуащ адыгэ узэщіакіуэ ціэрыіуэ Хьэтіохъу-щокъуэ Къазий. 4 1929 гъэм къалъхуащ КъБР-м и ціыхуба тхакіуэ, УФ-м щэнхаб-зэмкіэ щіыхь зиіз и лэжьакіуэ Къэрмокъуэ Мухьэмэд.

Дунейм и щытыкІэнур «pogoda.yandex.ru» сайтым «родоча-уапче». Та жатым ээритымкіэ, Налшык уэфіу щы-щытынущ. Хуабэр махуэм гра-дус 19 - 23-рэ, жэщым градуси 9 11 щыхъунущ.

Жэпуэгъуэм и 23, блыщхьэ

♦Урысейм щагъэлъапІэ рек

ламэ ІэнатІэм шылажьэхэм я махуэр ♦Щомыщ хужьым и дунейпсо

- махуэщ ♦1914 гъэм Москва Щукиным и
- цІэр зезыхьэ театральнэ учили-
- щэр къыщызэlуахащ. ◆1974 гъэм Дунейпсо Олимп Комитетым Венэ (Австрие) щригъэкІуэкІа 75-нэ сессием унафэ къыщащтащ XXII гъэмахуэ Олимп джэгухэр СССР-м и

къалашхьэ Москва шегъэкІуэкІыным теухуауэ

Дунейм и щытыкі энур «pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіа, Налшык уэфіу щы-щытынущ. Хуабэр махуэм гра-дус 20 - 23-рэ, жэщым градус 13 дус 20 - 20-ро, л - 14 щыхъунущ.

ды ьэхьэзырар ЩХЬЭЩЭМЫЩІ Изэщ

Лъэпкъ Іущыгъэ:

ХъумпІэцІэджыр бзум зыпищІыжу лъатэри, къуанщІэм ишхащ.

CA AALIS IICAALS Израилым щыпсэц ди лъэпкъэгъцхэр зэкъцэтщ

• Абы дегъэпІейтей

ТхьэмахуитІым нэблэгъауэ дуней палестинэ-израиль егъэгулэз зэпэшІэувэныгъэм. ЛъэныкъуитІми къызэрыгуэкl зэрыщыхэкіуадэм гур ямыгъэузын-кіз Іэмал иІэкъым. Мы Іуэхум щыщіикуэд щіауэ дыгъуасэкъым. къекіуэкі зэныкъуэкъу кіыхьщ.

ЛЪЭНЫКЪУИТІМИ езыхэм я мурад яІзу зэпэщІэтщ, ауэ цІыху къызэрыгуэкІхэмрэ сабийхэмрэ хэмыкіуэдэн папщіэ мафіэр къэтъэувыізн зэрыхуейр нэрылъагъущ. Абы зэрылъэкікіз холіыфіыхь ди къэралри. УФ-м и Президентым япэ махуэм щегъэжьауэ жеіз къэралитІми щхьэхуитыныгъэ яlэу псэун зэрыхуейр, арыншауэ лъыгъажэм кіэ зэримыгъуэтынур икіи унафэщіхэр къыхуреджэ мафіэр ягъэувыізу, пса-

лъэкіэ зэгурыіуэну. Къекіуэкі псом гуныкъуэгъуэ къыдет, Израилым ис адыгэхэм я Іуэху зыіутым нэхъыбэжу дрогузавэ. Абы щыіэ къуажитіым Кфар-Камэрэ Рихьэниерэ дэсхэм я щхьэ кърикјуэнкіэ хъунум иджыптогузэвыхь дэнэ щыпсэў адыгэри. Фигу къэдгъэкІыжынщи, а къуажитІыр километр 70 хуэдизкіэ зэпэжыжьэщ, Кфар-Камэ - ціыху мини 4-м щіигъу, Рихьэние 1000 дэсщ. Рихьэние къуажэр Ливанымрэ Израилымрэ я гъунапкъэм Іусщи, щытыкІэр нэхъ щышынагъуэщ. къыхэкІыу зэпэшІэувэныгъэр къызэрежьэу, Кфар-Камэ и Хасэ тхьэ мадэ Нэпсо Закарие я къуэшхэм захуигъэзащ, Кфар-Камэ къакіуэу піалъэкІэ къыдэтІысхьэну, унагъуэхэм къазыхагъэсыну зэрыхьэ зырыр яжријащ.

Мы махуэхэм Рихьэние щыщ куэд адыгэ къуажэ гъунэгъум кlуауэ дэсщ. Абы щытыкlэр щышынагъуэншэщ, щхьэж езым и Іуэху зэрихуэжу зэкІэ мэпсэу. Израилым ис ди къуэшхэм я Іуэху

зыІутым теухуауэ къэтщІахэр ди щІэ-джыкІакІуэхэм я деж нэтхьэсын мурадкіэ, тыдодзэ абы щыпсэухэм къыджаіар: Нэпсо Закарие:

- Япэу жысlэну сызыхуейращи, Кфар-Камэрэ Рихьэниерэ щыпсэухэм къабгъэдэкІыу Тхьэм фигъэпсэў. Иужьрей тхьэмахуитІым гузэвэгъуэу дызыхэтыр ткылдэвгы түзэгы бүзү дыскызэрыт-кылдэвгы шкызкы хуабжы дыфхуза-рэзыш. Нобэкіэ ди жылэм хьэлэбэлыкъ шыІэкъым, псори ди нэІэ шІэтш, шытыкіэм дыхуэхьэзыру допсэу, къэхъуіа хъужыкъуэмэ, сыхьэт 24-кІэ лажьэ гупхэр диІэщ.

Рихьэние къикІри, Кфар-Камэ цІыху 500 хуэдиз къэкІуауэ дэсщ. Ахэр гъунапкъэм нэхъ пэгъунэгъути, дахуэгузавэри, къедгъэблэгъащ. Ди къуэшхэр унагъуэхэм щопсэу, ауэ зыхуэныкъуэ щыІэнкІэ зэрыхъунур къыдолъытэри,

дэlэпыкъуэгъу дахуохъу. Фэ, ди къуэшхэм, ди хъыбархэр жыжьэу щызэхэфхкlэ, пэжыр зи лъабжьэхэм нэхъ федаlуэ, сыт щхьэкlэ жыпlэмэ, мыхъумыщіэ куэд зэхыдох, щытыкіэр зэхъуэ кіауэ щыжаіэ куэдрэ щыіэщ.

Ди къуэш републикэхэм я унафэщІхэм, хасэ тхьэмадэхэм дэ ттеухуа хъыбар пэжыр ялъэдгъэІэсыну фыкъыдогъэ-гугъэ, дэ абыхэм хуабжыу дапыщІащ. ФІэщхъуныгъэ тхэлъщ, фэ фыкъызэрыткъуэтым ди гур къыдрешей, насыпыншагъэр къытлъэмы эгъэр назых уу гузэв-эгъэр тщхьэщык ыну Тхьэм жи эгъ

Тхьэухъуэ Зухьер:

- Израилым ис адыгэхэм я ціэкіэ сэлам гуапэ фызох. Мы махуэхэм Хэкум ис адыги хамэ къэралхэм шыпсэу ди къытхуэгузавэу, ямы ву къытщоупщв. Интернетым и в псори къагъэсэбэпу къытхуэтхэ, къыдэпсалъэ псоми фіыщіэ яхузощі. Дэ зэран диіэкъым, Кфар-Камэ зауэр щекіуэкі щіыпіэм пэжыжьэщ, абы нэхъ и гъунэгъур Рихьэниети, я щхьэр хъума хъун щхьэк!э ди къуажэм къедгъэблэгъауэ, ди унагъуэхэм щохьэщ!э. Хьэмасхэм Израилым зауэ къра-

щіыліащ, сабии ныбжь зиіз куэди хокІуадэ. Ауэ ди лъэпкъэгъуу зыри яхэткъым мы къекІуэкІ Іуэхум. СыныволъэІу телевиденэм, радиом, Интернетым къагъэлъагъуэ, къат, къратхэ псори фи фІэщ фщІыуэ фигу фымыгъэныкъуэну. Псом хуэмыдэу Интернетым куэд исщ я щхьэ Іуэху зэрахуэу, езыхэм я еплъыкІэхэр пхагъэкІыну иужь иту.

Дэ фыкъытщі эупщі эн хъумэ, дэращ фызэупщынур, нэгъуэщым жиіэр фи фіэщ фымыщіу хъыбарыр ди деж къыщыфщіэ. Дэ, адыгхэр, ди щхьэ дызэрыхуэсакъыжыным иужь дитщ. ЛІы хахуи, ціыхубз Іущи, щіалэгъуалэ блани диіэщ, фымыгузавэ. Икіэщіыпіэкіэ зауэр иухауэ, псори мамыр хъужауэ Тхьэм дигъэлъагъу.

Абазэхэ Нияд:

Сэ Кфар-Камэ сыщопсэу, си унэ сисыжщ. КъытщІзупщІзр куэдщи, ди Іуэху зытетыр къыфхуэсІуэтэнщ, фымыгузэвэн папщіэ. Нобэкіэ Кфар-Камэ мамырщ, зауэр щекіуэкіыр километр 400 хуэдизкіэ тпэжыжьэщ. Тіэкіу дызыгъэгузавэр Рихьэние зэрынэхъ пэблагъэрати, хасэхэр зэгурыlуэри, абы зи щхьэр къыдэзыхыну жэрдэм зиlэхэр Кфар-Камэ къэкІуауэ, дахэу зэхэсщ. Къыдэнахэри хъарзынэу дэсщ, къыщыхъуаlакъым. Зэкіэ дыщіэгузэвэн зыри щыіэкъым, дяпэк Іэ Тхьэм зыри къимыгъэхъу. Фэ фызэджэр, фызэплъхэр дэри газеткіэ, телевиденэкіэ долъагъу. Ауэ, ди жагъуэ зэрыхъущи, дэ хэтщіыхьыфын щыІэкъым, дызыхуэсакъыжын хуейуэ аращи, зыщІыпІи дыхэмылъадэу-дыхэмыжыжу, рэхьэту ди пІэ дисщ.

Мыщэ СуІэд:

- Сэ Рихьэнием сыщыщщ, махуэ за къузм зауз мыгъузр къзхъеящ. Ар къызэрыхъуу Кфар-Камэ дэсхэр теле-фоным къытхутеуащ, «дэ нэхъ дыпэжыжьэщ, ди деж фыкъакlуэ» жаlэри. Си унагъуэр си гъусэу сыкъэlэпхъуащ. Зэкіэ зэран диіэкъым, къытщіэупщіэ псоми фіыщіэ яхузощі. Ди телефонхэр увыіэркъым, ди Іуэху зытетыр зрагъэщіэну хуейуэ. Псори хъарзынэт, ауэ зауэфі щыіэкъым, мы къэхъеяр

икіэшіыпіэкіэ иухыну Тхьэм долъэіу.

Натхъуэ Симэ:

 Тхьэм и шыкуркіэ зэкіэ мамырш ди жылэр. Рихьэнием къикіыу ди деж къэкіуахэм я сабийхэр пщэдей щегъэжьауэ ди еджапіэм щіагъэтіысхьэну аращ. Езыхэм я егъэджак Іуэхэри сабий-хэри къашащи, гугъуехь щымы Ізу я щІэныгъэм пащэну согугъэ. Арыншауэ хъунукъым, сыт щхьэкІэ жыпІэмэ тхьэмахуэм тщІэкъым, мазэм тщІэкъым зэрыщыІэнур.

УдэкІыну, ІуэхукІэ къалэ нэхъ инхэм укІуэну шынагъуэщ. Іэмалыншэ дыдэ мыхъуауэ, жылэм дыдэкІыркъым. Къэхъуну псом дыщыгъуазэкъыми, догузавэ, шэч хэмылъу, ауэ зэкlэ зэран диlэ-къым. Зигу къытхуэныкъуэ псоми фІыщІэ яхузощІ, мыпхуэдэу къэпсалъэу къытщІэупщІэхэм сахуэарэзыщ, дигу ягъэкІуэдыркъым, дызэримызакъуэр зыхыдагъащІэ. Алыхыым икІэщІыпІэкІэ тщхьэщихыну делъэlу зэпытщ дэри. Дзэм хэт ди щlалэхэми яхэмыщllayэ къэкІуэжыну Тхьэм долъэІу. Адыгэ жылэхэм зауэр нэсакъым,

Тхьэм жиlэмэ, иджыри нэсынкъым. Ауэ мафІэм пэгъунэгъу лыр мажьэ жыхуиІэращи, ноби зэпэщІэувэныгъэ щІыпІэм пэгъунэгъуу щыс адыгэхэм дуней псом щыпсэу ди лъэпкъэгъухэм хуагъазэ. Дэни щыпсэу цІыхухэм Изра-илым ис ди къуэшхэм хуатх я щхьэр яхъумэжыну, я нэІэ зытрагъэтыну, зэрамызакъуэр, я къуэшхэр я щІыбагъ къызэрыдэтыр, хуей хъумэ, сыткіи дэіэпыкъуэгъу зэрыхъунур жраіэ зэ пытщ. Апхуэдэу зэрызыхуагъазэ видео пычыгъуэхэр интернетым къралъхьэ къэрал зэмыліэужьыгъуэхэм щыщу зи къуэшхэм папщіэ гузавэ адыгэхэм. квуэшхэм іншінэ тузавэ адын эхэмг гузэвэгъуэр икіэщіыпіэкіэ иухыну аращ дуней псом щыпсэу ціыхубэр зыщіэ-хъуэпсри, щіэх нэхуапіэ Тхьэм ищі. НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ,

«Адыгэ псальэ» газетым политикэмкІэ. жылагъчэмрэ лъэпкъ Іуэхухэмкіэ и къудамэм и унафэщі.

• ЩІДАА

журналым и къыдэкІыгъуэ ЩІэныгъэ

ЩІэныгъэхэмкІэ Дунейпсо Адыгэ Академием кырыл гъэкі щіэныгъэ журналым 2023 гъэм и 3-нэ номерыр жытехьаш. Абы дунейм къытехьащ. Абы ихуащ тхыдэмкіэ, бзэ щіэныгъэхэмкіэ, экономикэмкіэ, биологиемкіэ тхыгъэ купщіа-фізу щіэныгъэліхэм ягъэхьэ-

КАВКАЗЫМ и бгылъэ щІыуэпсымрэ дунейм и щытыкіэмрэ топсэлъыхь Щіэныгъэхэмкіэ топсэтных щэны вэжэмктэ урысей академием и къудамэу Бгылъэ щінуэпсымкіэ инсти-тутым (КъБР) и лэжьакіуэхэу биологие щэныгъэхэмкіэ док-тор Чадаевэ Викториерэ биолоие шІэныгъэхэмкІэ кандидат Пщыгъусэ Рустамрэ.

Философие щіэныгъэхэмкіэ доктор, Гуманитар къэхутэны-гъэхэмкіэ Адыгэ Республикэм и институтым и лэжьакіуэ Шауэ

адыгэмрэ щІыуэпсымрэ зэпыщІауэ къыдівіуэпсымрэ зэпыщаў квы-зэрыгъуэгурыкіуам, а зэхущы-тыкіэм нобэ куэду зэрыкіэры-хуам. «Лъэпкъ щіыуэпс: щэнхабзэ щІэиным и зэхуэхьэсыжы-гъуэ» тхыгъэмкІэ щІэныгъэлым жэуап иритыну хэтщ ды-къызыхуэкІуа дунейм къигъэува упилахам: лыхат да мы пъэхъэнэщІэм, адыгэ щэнхабзэм и сыт хуэдэ шІэинхэмкІэ зытцІысыт нубдо дізгіністі кужрэ, сыт нобэ адыгэным къи-кіыр, нэгъуэщіхэри. Щауэм къызэрихутамкіэ, алъандэрэ кыр, нэ вуащкэри: щауэм къызэрихутамкіэ, алъандэрэ ди лъэпкъым къыдекіуэкіа хаб-зэм, бээм, щэным кіэрыхуащи, дызыщыщри дызищіысри къыдгурымыіуэжу щыхупіэ дыщхьэщытщ лъэпкъыр. Езы

адыгагъэри нобэрей гъащІэм къызэрезэгъыр, зэманым зэрыдекlур къелъытэри, фило-софыр ди къэкlуэнумкlэ маплъэ.

Адыгэ этноботаник ціэрыіуэ Хьэкъун Барэсбий щіэныгъэм хуилэжьамрэ абы и лэжьы-гъэхэр нобэм къыздэсым ди гъуазэу зарышытым тепсалъыхьу биологие щІэныгъэхэмкІэ доктор Шхьэгъэпсо Сэфарбийрэ «Іуащхьэмахуэ» тхылъ тедзапіэм къэбэрдей литературэмкіэ и къудамэм и унафэщі урэммэ и уласрэщі Джэрыджэ Арсенрэ зэда-гъзхьэзыращ «Хьэкъун Барэс-бий. Щіэныгъэ щіэин» тхыгъэр. Экономикэмкіэ къэхутэны-

гъэщІэхэр къагъэнахуэу Къэ-

бэрдей-Балъкъэр мэкъумэш университетым и профессор Тамахинэ Аидэрэ а еджапіэм туризмэмкіэ и къуда-мэм и магистр Шершовэ Илонэрэ зэдатхащ туризмэмкіэ ди республикэм иіэ зэфіэкіхэм

ятеухуа лэжьыгъэ. Апхуэдэу журналым ихуащ ІуэрыІуатэ лІэужьыгъуэхэр зэрызэхэухуэнам теухуауэ щІэныгъэлі зэадэзэпхъуу Гъутхэ Іэдэмрэ Лянэрэ зэдагъэхьэ-зыра тхыгъэ гъэщІэгъуэныр, Щоджэн Іэсхьэд и «Адыгэхэр» тхылъыр зэпкърихыу, абы и мыхьэнэр зыгъэнахуэ Ачмыз Къазбэч и тхыгъэр, нэгъуэщІ-

ФЫРЭ Анфисэ.

АдыгэщІым и лъахэрыгъуазэ

«Тхыдэр аранэм изогъэщхь, и лъагагтым уи щхьэр игъэуназэу, ауэ ук!эрыгхьарэ и щыгу дыдэм укъытеувэн пхузэф|эк!ама, бляк!ам нэгъуэщ|ынэк!э ухигъэплъэжу, нобэк!э зэпыгъэувэгъуей хъуа языныкъру къэхукъащ|эхэм я зэпыщ|апізхэр іупщ! пщищіу» — жи!эрт Тыркум щыпсэу ди лъэпкъэгъухэм нэхыжьыф!у я!а Щоджэн Алий. Блэк!ам пыщ!а !уэхугъуэхэм щхьэк!э «зэрыщытар мыращ» жып!эу тегъэчыныхыныр тхьэмадэм ф!экъабылтаркым, апхуэдэ гупсысэм тегъэщ|ап!э нахуу имы!эмэ.

КъЭХУТЭНЫГъЭХЭР щірагъэкіуэкіыр ар зытеухуам ціьхур щыгъуазэ хуэщіыным къыщыувыіэн хуейкъым, атіэ ахэр зытращіыкі тхыдэр къыщыхъуа щіыпіэхэм яхэлъ фэепльыр хъумэнми, апхуэдэ щіэштэрэр гуаурэ етіуанэ груэгу къэмыгъэхъужынми, щіэблэм и щіэжри къэізтынми хуэтъэзауэ щіытыпхъэу къилъытэрт абы. Мы гупсысэр іэщіыб зыщіа сыт хуэдэ щіэныгъэ жэрдэмри, пэж дыдэу, тхылъымпіэм къинэж тхыгъэу къытщохъу. Абы и лъэныкъуэкіэ хьэлэмэт дыдэщ, а щыщіэныгъэрэм зыгъэкіуэдщ иджыблагъэ дунейм къытехьа лэжьыгъэр. Гумантар къзхутэныгъэхэмкіэ Адыгей институтым, Кіэрашэ Тембот и ціэр зезыкээм, и щіэныгэ лэжьакіуз Емыкі Нуржая и іздакъз къыщіэкіа, «Къухьэпіэ Шэрджэсейм и тхыдэ лъахэ щіэныгъэр. ХІІІ – ХІХ ліэщіыгьуэхэм ятка урыс тхыгьэхэм ятехауэ» фіэцыгъэр зыгъуэта а лэжыыгээшхуэхм, илэжыпізакі экыпіям, адыгэ щіэныгъэм гушхуэныгъэ кърет, и гъунапкъэхэр зэльыіуегъэкіууат, фіыуэ илэкіэ егъэкіуатэ.

Дызэрыщыг-уазэщи, Урыс-Кавказ зауэм и тхыдэм ехьэліа Іузхуг-хуэхэр къзхута
икіи убзыхуа хъун щхьэкіз щізныг-зэрылажьэхэм тегъэщіапіз нэхъышхьзу яіэр къзрал архивхэм щахъумэ тхыг-рэжьхэмрэ
картэхэмрэщ. Тхыг-рэхэм ящыщ куэд къагъузтыжу тхыдэ къэхъукъащізхэр зэфізгъузвужныным хуэг-рэза лэжыг-рэхэм тегъэщіапіз хуащіами, адыгэщіым иіа теплъэр къызытещыж картэхэр нэсу а гуращзм хуаг-рэлэжьауэ пхужыізнукъым. Ар
икіи гурыіуэг-рэзш – пасэрей картэхэр хъумапізхэм щахъумэу, щізныг-рэліхэм ахэр
эраг-рэзэхуэну ізмал щыіз зэрыхъурэ
куэд дыдэ щіактым. Къищынэмыщізуз,
адыгэ щіыпізцізхэм я тхыкізр къыпхуэмыціыхужыну зэхъухіауз къыщыкіуэрт,
уагъэщхьэрыуэнкім зыхузіуа щыізтэктым
тхыда щізныг-тымрэ бэзщізныг-тымрэ зэрызэдэмылажьям и щапхъэт ар. Щізныгъэр здынэса лъагапізм укъеногльыхрэ
уктыхэпльзмэ, ар щыг-гъэзауісужыпхъэ
далэр кърсауз жыпіз хъунущ.

Къыхэгьэщыпхъэщ адыгэ щыппэціэхэр ээхуэхьэсыжын и Іуэхукіэ къыпхуэмылтытэну лэжыптэшжуэ Кіуэкіуэ Жэмалдин, Мэрэтыкъуэ Къасым, Темыр Рае, Иуан Сэриет сымэ къызэрыаэранэкіар. Абыхэм мызэ-мытізу ирагъэкіуэкіа лъахэхутэ зекіуэхэм, щіапщытыкіа Іуэрыіуатэхэм мин бжыгъэкіэрэ псыхъуэхэм, бгыхэм, Іуащхызхэм, мээхэм, хуейхэм, къуэладжэхэм я фізщыгъэхэр хэіущіыіу къащіащ, ахэр здэщыіэ щіыпізхэр ягьэнэхуащ. Зи гугъу щіыну лэжыгъэми щіэныгьэрылажьэ нэхыжыхэм эзхуахьэсыжа хъугъуэфіыгъуэращ груэгугъэльагьуэ хуухъуар. Псом япэрауэ, жыіэн хуейщ «Къухьэпіэ

Псом ппэраўэ, жыlэн хуейщ «Къухьэпlэ Шэрджэсейм и тхыда льахэ щlэныгьэр» псалъальэу зэрыщытыр. Абы игъэпсыкlэр зэрыщыту псальальэ ухуэкlэм и хабзэхэм тетщ: щіыпіэціэхэр кьэрфкіз зэкіэльыкаащ, дэтхэнэми езым и «абгьуз» иіэжщ. Щіыпіэціэ къэс тхыдэ, этнологие, бээ я льэныкъуэкіз кънкіуа гъуэгуанэр ар къызэпкърызых тхыгъэм кыыщыкьащ, игъуэта зэхъуэкіыныгъэхэр къыщыгъэльэгъуащ, и адыгэбээ фізщыгъэ щыпкъэм хуешэжри, этимологие и льэныкъуэкіз къызэпкърех, иджырей географие ізмалхэмкіз здэщыіз щіыпіэр нахуз къещі. Жыпіэнуращи, «абгъуэм» къигъэтізса хъуа дэтхэнэ зы тхыгъэри лэжьыгъэ шхьэхуэ

Къэхутакіуэр гугъу зыдехьа Іуэху щыіэщ, ари мыціыкіуфэкіуу. Пасэрей уэрэдыжьхэм, хъыбарыжьхэм, тхыдэхэм фіэщыгъэ куэд дыдэм ущрохьэліэ, ар шыпіэкіэ зыхиубыдыр пхузэхэмыгъэкІыу, къэхутэ-гъуей хъуауэ. Ахэр зэфІэгъэувэжа хъун папщІэ тхыдэ лъэхъэнэ куэдым я картэхэр зэпрыгъэзэн икlи фізщыгъэхэм я lyklэ вариант куэд дыдэр зэпэлъытэн хуей хъуащ. Зэгъэпщэныгъэм къэхутакіуэм Іэмалыфі дыдэ къритащ щіыпіэ куэдыр здэщыіэр къигъэнэхуэн. тхыгъэ щхьэхуэхэр ятрикъигъэнэхуэн, тхыгъэ щхьэхуэхэр ятри-ухуэн, географие псагъальэхэм щихуэн щхьэусыгъуэхэр къарищ!эк!ын. Емык! Нуржан зи ужь ихъа !уэхур абрагъуэт, жы-п!эми ущыуэнукъым. Илъэс куэдк!э абы щэ бжыгъэк!э пасэрей картэхэр щ!ипщы-тык!ащ, щигъуэт щ!ып!эц!эхэр къыхитхыкlaш. ЕтІуанэ гугъуехьу Емыкlым къызэринэкіын хуей хъуам щыщщ хъумапіэхэм щызэбгрыпхъа картэжьхэм я къэгъуэ-тыныр. Абы и лъэныкъуэкіэ щхьэпэ хъуащ Урысей къэрал зауэ-тхыдэ архивым (РГВИА), Куржым и къэрал тхыдэ архивым (ЦГИАГ), Краснодар щіыналъэм и къэрал архивым (ГАКК) я картэ гъэтіылъыгъэхэр. Ауэ, къэхутакіуэм зэрыжиіэмкіэ, псоми ящхьэпрыкіыжащ «Зауэ къэхъукъащіэхэм я журналкіэ» зэджэ къыдэкіыгъэхэр. Абыхэм къызэшІаубыда документхэм къыхожым кызылымдауында документази кызылышындам хузышэ тіасхъэщіэх гъузгухэр, пащты-хыдзэм тіысыпіэ щищіу щыта псыхъузхэмрэ къуэхэмрэ, псыежэх ціыкіухэмрэ нобэкіэ ціэншэу къэна Іуащхьэхэмрэ. Ауэ бийм зыщихъумэурэ Іэпхъуэшэпхъуэныр зи натіэ хъуа адыгэ къуажэхэмрэ щтапізу зыкыхыжы мэз куэдым я фізшыгъэхэр къызэрыхэщым уасэ иіэтэкъым – абыкіэ адыгэ ліакъуэ куэдым я къекіуэкіыкіар убзыхуныр псынщіэ хъурт. Псори зэгъусэу къигъуэтыжащ щІыпіэціэ мини 6-м ъу. Мащіащэщ абыхэм ящыщу щіэ ныгъэл мехежинствин постания мехежинствин постания шыкIvap vlыlшvlex шыжди аедыахен щыхъур, я lyкlэ нэсыр щызэтеувэжыр. Емыкlым пасэрей картэхэм къарихыжа

Емыкіым пасэрей картэхэм къарихыжа щыгыхар эыхиубыда щыгукіз ээшхызщигыхари, адыгэ ліакыуэхэм я цізкіз гупгупурэ игуэшаш. Апхуэду къэхутакіуэм и лэжынгыр «Абазэх эхур», «Беспьэней щіынальэр» (мыбы абазэхэмрэ къэбэрдей хыэжрэтхэмрэх эригызубыдащ), «Бжыздыгыр хэгьэгур», «Шапсыгыышхуэр», «Шапсыгь ціыкіур», «Натыкуей льахэр», «Кальыргуей эхур» (мыбы хыхьаш «Мамхэгыыр», «Хьэтыкъуейр», «Мэхызшыр»), «Садахэр», «Убыхыр» фіэщыгьэхэр эиіэ Іыхыэхэмкіз ээщхызцыха хыраш. Дауи, гурыіуэгьуэш, зи ціэ кънтіуа хэгьэгухэм я гыунапкызхэрфіыуэзэрыпхузэщхыэщымытызкінур, апхуэду щыт пэтми, гыунапкыз пыухыкіахэр шыіэщи, абыхэм къэхутакіуар яшхыздахыым.

Нахуэ зэрыхъуащи, «Къухьэп з Шэрджэсейм и тхыдэ лъахэ щ эныгъэр» лъахэхутэ

зэужьыр тхылъ зыбжанэу зэхэтынуш. Тхылъ къэс къызэщіаубыдэну щіыпізхэр іыхьитіу зэхэтынущ: япэ гупым хыхьэнущ псыхьуэхэм, бгыхэм, мэзхэм, къуажіогыкізхэм я фізщыгьэхэр; етіуанэ гупыр адыгэ-абазэ-убых къуажэхэм ятеухуауэ щытынуш. Япэу къыдэкіа тхыльыр зытеухуар Абазэхэ хэкуращи, абы и зэхэльынур къэдгъэльэгъуа гъэпсыкізм тетш. Ауэ пщыгъуэ зыбжанэу зэхэт Кізмыргуей хэмум и гугуу щищікі, щіыпізијахэр Мамхэгъ, Хьэтыкъуей, Мэхъуэш лъахэм ятреугузшэж. Апхуэдэ бгъэдыхьэкіэр кабыл умыщіынкіз іэмал иізкъым — щіыпізхэр ум нэгу къыщіегъзува, здащыіэмкі уегъэгьуаз, къуажэхэмрэ цыхухэмрэ я бжыгьэр бгьэнэхуэну Ізмал къует. Ар зы лъзныкъуэкіз. Нэгъуэщільэныкъуэкіз укъеплъмы, Хэкум икіа къуажэхэри, зэхыхьэжа жылэхэри, кіуздыжахэри нэрыльагъу кьеші.

Нобэр къыздэсым зи теплъэри зи lyкlэри зэфіэгьэувэжыгъуейуэ щыта щапхъити къзтхынщ, тхылъым и мыхьэнэр зыхуэдизыр къридгъэльэтъуэн папшіэ. Псыжь хэтьэдэж псышхуэщ Шхьэгуашэ, урысыбзякіз Белая жыхуаіэр. Абы бгышхьэмкіз къыщыхэльэдэж псыхъуэ ціыкіуитіым сынтуы зарыщытым зыми шэч къытрихьэртэкъым, ауз я къэпсэлъыкіз нэсым щыгъуаза нэхьыжыхэм яхэтыжтэкъым. Ар кызыхэкіа щхьэусыгъуэхэм ящыщца ацыпізуаха кузар тарыгэхэм яцыщца зарышытым кузар зафіагъзуазын гуращэкіз къыхуамыгупсыса кэнакъым. Шунтук псы ціыкіум, псальэм папшіз, картэхэм ущрохьэліз «Чундук», «Вондакао» тхыкізхэр иізу. Адыгэбзэр фіыуз зыщіэм дежкіз гугъукым ахэр фіыуз зышіэм дежкіз гугъукым ахэр сырых зыкірым кыр сырых ужыхумышых кырыхуамы кырытырытешыр: «Цундыкуз», «Вындыкуз», «Цэндук», «Вындыкуз», «Цэндук», «Вындыкуз», «Цунд» // «вынд» гоальэм зухьякізуз кышагъэсэбагым деж «фіыціз» мыхьэнэр егъуэт. «Вындым хуэдэм фіыціз» мыхьэнэр егъуэт. «Вындым хуэдэм фіыціз» мыхьэнэр егъуэт. «Вындым хуэдэм сы ціыхум турыкум жылыздэж къузладжа ціыкіур іупші-іупшіу зэтель мывапцізу дэхащи, адыгэхэм а фіз-

«Хаджох» зи фізщыгъз псы цівкіури бгыщжьям къвіщожьзри Щжьзгуаща къвіхохьзж. Ари картахэм затемыхузу къвіщокіуз – «Кожау», «Каджох», «Кожох, «Ходжок», нагъузщіхэри. Дэтхэнэ такніэр пажым пэблагъзми гурыіуэгьуэ дыда хъуну къвіщізківінтакъвім, і уэрыіуатзхутэ Бактуатэмз. А текстым къвіхэщащ «Къожьау» зи фізщыгъэ псы цівкіум и цірэ. Нобэкіз псыр нэхъвібэм зэращіз «Хаджох» жыізкізм пхуешэлізнтакъвм, ардыдэр урыс сартхэм япэ дыдзу зэрыратха «Кожау» псалъэр мыхъугъатэмэ. Арыхэуи, «жьауз зыдз къуз» мыхьэнэр зыхэль щівпізцізу ди пащхья къоува «Хаджох» псыр.

Адыгэхэр мащіз дыдэу фізкіа къызыдэмына псыхъуэхэм я цізхэр зэфізбгьэувэжыныр тыншкым, цінхур къэгъэнауз, тегъэщіапіз пщіы хъуну тхыгъэр мащіз дыдэу фізкіа щымыізма. «Уарг» псыежэхыр ціыкіу дыдэкъым, жылэ куэд и іуфэм іусш, ауз адыгэм и макъ ин дыдэу къызэрыщымыіужым къыхэкіыу, «Уруп» жыізкіәр текіуа хъуащ. Ауз абы и іукіз

пэжыр гугъущэ удемыхьу пхуэгъэнахуэми, къыхэлъэдэж псы ціькіу куэд хъума хъума хъума къми, къэнахэми я теплъэр гурыіуэгъуэ дыдэкъым. Иджырей картахэм къытенар псы ціькіу иблым я ціэрш: Теген, Курва, Картамук, Химеч, Кунтимес, Джельмес, Бей-Мурза. Адрейхэм я фіэщыгъэхэр зэрыщыгть зэрарыщыгту зэрахуэкіаш. Картэжьхэм ущрохьэліэ «Псажияко», «Псбхундь», «Псилбариш», «Ферзь», нэгъуэщіхэми. Зыми и ціэр нобэрей адыгэбээм щызэрахьэркъым. Ауз ээгъэпщэныгъэ Ізмалым и фіыгъэкі адыгэбэзм лъэ быдэкіз къыхэувэжауз жыліз хъунущ Бдзэжьеикъуз, Псыбгъунж, Псыбэрышэ, Хуарээ псы ціыкіухэм я фіэшьгъэхэр.

гвунж, псыоэрышэ, хуарээ псы цыктухэм яфізщыгъэхэр. «Нартхэр» адыгэ лыхъужь эпосым куэдрэ къыхощ Дестэ губгъуэ жыхуиіз фізщыгъэр. Тхыдэжьхэм зэритымкіэ, ар Тхьэгъэлэдж и хэщіапізу, жылапхъэр щригъэфіакіуэ щіыпізу щытащ. Нобэкіэ ар зыхуэзэр жызыізжын нэхъыжь щымыізу, фізщыггъэр хъыбаркіэ фізкіа зекуэжыртэкъым. Емыкі Нуржан къигъуэтыжа картэжыхэм языхэзым къыщыгъэльэгъуащ ар – Лабэрэ Хуадэрэ я захуакум ит щіы Ізнэщіышхуэм и фізщыгъзу. Иджыри къыздэсым зэрыгубгъуэщ а щіыпізхэр. Арыххэуи, ди лъахэм и зы ныбз къзіэтыжа хъуащ.

Щіыпіэціэхэм я псалъалъэ зэужьым щыщу Абазэхэ хэкум төухуа Іыхьэм апхуэдэххэурэ щіыпіэ миным щіигъу къызэпкърыха щыхъуащ, тополъабжьэ жыхуаізхэм хуэдэу пкъыгъуэ щитхум щіигъуи къмгъэнэхуэжащ.

Щіэныгъэрылажьэм лъэпкъым и пащхьэ кърилъхъа лэжьыгъэр гъунапкъэншэщ. Абы шэч хэлъкъым, ауэ екіуякіа лэжьыгъэм къигъэлъэгъуащ къуэкіыпіз лъэныкъуэмкіэ шыіа адыгэщіым и шысфэпіыфэр, и щіыпізцізхэр, щекіузкіа іузхугъуэхэр пасэрей картэхэмкіи мыбзаджэу зэрызэфіэбгъзувэжыфынур. Емыкіым къихутэну зи ужь ихьа щіыналъэми и гуащіэ пэлъэщыну ди гуапэщ. Лъэпкъ щіэныгъэ ипэкіэ зыгъэкіуэтэну мы лэжьыгъэшхуэри зыізрыхьэнухэм бэзмрэ тхыдэмрэ я пщіэр зэрыиныр зыхащіэнуи ды-

> ТАБЫЩ Мурат, «Адыгэ псалъэ» газетым и щ!эныгъэ обозреватель.

Фошыгъу узым ціыхубэм я гьащіэм щиубыда увыпіэм ціэныгьаліхэмрэ дохутырхэм-рэ щытепсэльыхькіэ, абы и къежьапіэр щальагъур фошыгъу нэхьыбэ яшх зэрыхъуарш, арщхьэкіэ а жаіэм фіэкіыу, ерыскъы къыщіэгъэкіыным телажьэ іуэхущіапіэхэм (абы-зыри япэрыуэну хэткъым.

КЪЭПЩЫТАКІУЭХЭР щыІэщ, мэлажьэ, уеблэмэ совет льэхьэнэ цымыізжым и ГОСТ дамыгьэр ныпым хуэдэу зэІэпах. Нобэ дэни щыІэщ ерыскъыхя/кэр пкърыпкъы зэлкърызых ІэмалхэмкІэ узэда лабораторэ ехьэжьахэр. Абыхэм щыуагъэншэу кышцыбжаІэнущ шхыныгъуахэм, ІэфІыкІзхэм сыт хуэдиз химие, минерал пкъытысуэхэр, витаминхэр хэльми. Ауэ фошыгъуу халъхьэр зыхуэдизым зыри къыщыізэтеувы путым лэгру халъхьэр зыхуэдизым зыри къышызэтеувы путым рара пэтрэ, хэт

Тыншу къызэпыуда хъунукъым

Іэфіу, хэти нэхъ Іэфіыншэу ифіэфіщ жыхуаіэу.

Кізнфетхэм я іуэхур шхьэхуэш, дызытепсэльыхыр пирожна, пычена, торт, кьэлы уэ ящахэрш, за зыіупльхьама, етіуанау ар къэпщахуну ухуэмейжу - псори фошыгьукіз къуащ. Епльын къудей фізкіа хэмылъу ціыхухэм ахэр зэрыхимыльафэм іуэхур тегьящіауа щытынри хэльш. Фошыгъу куэдыща хэльщ тхьэвми абы дальхыэхэми. Дальхыэхэми щыжытізкіа, нэгьуэщі узыхэдэн щый нэхьей, задыщізкіыу псоми къагьэсэбэпыр кіз зимыіз «пхьэщхьямыща» джемжэрщ». Нэхьапахэми щыіащ ахэр, арщхыяіз кърал щіакхруэгьэжьапізхэм ахэр дэни къыща-

гъэсэбэпу щытакъым. Пирожняхям далъкъэр нахъыбэу варенэ лізужьыгьуэхэрат. Нэхъ Іэфіу ухуей - кхъужь, гуащіз мащіз щізлъу жыпіэрэ - къыпціз, балий дэльу кьащтэ. Иджы-щэ?

Налшык и ерыскъы тыкуэн нэхъ ин дыдэхэм къыщыщ[эдзауэ уней сату щапіз цыкіухэмкіз иухыжу куэдым дыщышэхуащ, зым ейр мыхъумэ, адрейм нэхьыфікіз дыщыгуртьыу - зы къуптъэм кърагъэджэлыкіауэ псори зыщ - уи гур къиуізу Ізфіыщэщ. Апхуэдэ хьэгъэщагъэм ар зыгъэхьэзырхэр щыхуекіуэм и щхъзусыгъуэр гурыіуэгъуэщ - ерыскъыр нэхъыібэрэ щылъын щхъэкіз, мардэлъэпкъи щымыізжу, фошыгъур хэлъхьэн хуейщ. Зым ар егъажъэ, абыхэмрэ щэм

хуакІуэхэмрэ я зэхуакум мылъку къыдазыщіыкІхэм ар ящэж, тіури хуейкъым ерыскъыр кІуэдыну. Ари гурыІуэгьуэш, ауэ ар зышх-хэр-щэ? ЦІыхур псоми йосэ, псом хуэмыдэу сабийхэр. ИтІанэ, щхьэ дгъэщІагъуэрэ апхуэдиз сабий «гъэпщахэр» дэнэ къикІа жытІзу? Езым я жыпым телажьэурэ щ1облэм я узыншагъэр зыІэщІэ-

зыльхьэхэм хэт япэрыуэр?
Къэтщта пирожнэр Іубахъэм хуздэу ээтепщІыкіыу ээтельщ, Ізфіышхуи щІэлькъым, шхыгъуафіэш, и кум дэльым дыносри, фошыгъукіз къуа а «джем Ізфіыжьымкіз» ягъэнщіауз къыпщіок! Супермаркет нэхь инхэри аращ: мыІзрысэ, къыпціа, мамкъут, балий, уеблэмэ лимон хъжа - пирожнэ лізужьыгъузу ягъз-

хьэзырым гъуни нэзи иlэкъым. Дэтхэнэм ухуейми къащта, псори лыщ - джем хээлывэш, ктъужьыр лимоным къыщхьэщыкlыркъым. Джемхэр - ахэр иджыри къабэмэ - lyэхущапіз икээм къыщіагъэкі, мыдрей пирожнэ гъажьэхэм ахэр зэбграхри, пщэфіыгъэу яlэм, ар тыншу къагъуэтауэ, далъхьэ. Зыри елlалізркъым алхуэдиз фошыгъур зэрызэраным. Школым къикіыж сабийхэр, студентхэр йожэри ахэр зэбграх... Атіз аракъэ ерыскъы мыкъабээм трагъэтіысхьа жыхуаlэр. Адэанэхэм абы гу щылъатэр, я ныбжым емылъытауэ, я сабийхэм лы лей зыкізралъхьау хуежка нуужьщ, ар нэхъ гъззякіуэжыгъуафіэмэ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

«Гъэл Хьэмыщэ и пшыналъэр» («Эпос о Гильгамеше») дунейпсо литературэм и нэхъыжыж, тхыдэр щыхьэт зытехъуэ гъу-щіынэтх тхыгъэщ. Жаіэ ар илъэс мини 4,2-кіэ узэіэбэкіыжмэ, пасэрей хьэт лъэпту усыным и зы къудамэу Тигррэ Евфратрэ Туащіэм (Месапотамием) щыпсэуахэм (щхьэфіыціэкіэ зэджэжу щыта шумертамы в задызаму щыта шумергулам) я Іздакъэщіяніяну хытхам, я цырхам, аккадхам, бабылейхам къратхыкіыжым заізпахыу яхъума пшынальэм къеіуатэ щхьэфіыціяхам я пщышхуау Гъэл Хьэмышэрэ абы и ныбжьэгыу пэж Еныкъуэрэ зэщіыгъуу зекіуэ зэрыщыіар, а тіум ягъэ хъа ліыгъэр, Еныкъуэ ліа нэужь, Гъэл Хьэ-мыщэ мыліэжыным и щэхур къилъыхъуэу мынды мыли-явыгыным идмун кыли тыккуну мундун къызорызохикіухьар, Хьэдрыхэ ехыу нартхэм я анэу Сэтэней Гуащэм зэрыіущіар, ціыху лъэпкъыр къызытехъу-кіыжауэ жыхуаіз Нухь (Пащты Уд жыхуиізу тхыгъэм къыхэщыжым) зэрыхуэзар. Гъэл Хьэмыщэ и хъыбарыр япэ дыдур

зытхыжар езырауэ, е абы и унафэкІэ ятІэ чырбышхэм гъущіынэтхыу традзауэ хуа-гъэфащэ щіэныгъэліхэм. Тхыдэм зэры-хуигъэфащэмкіэ, Гъэл Хьэмыщэ псэуащ лул вочращомило, твол льомыща псэуащи ди лъэхъэнэм ипэків 2700-2600 гъэхэм, ар Урыкърэ къалэм и пщышхуэт, Нынсунрэ Лугъэлбандэрэ я къуэт.

лугьэлоандарэ н квуэт.
Тхыдэр щыхьэт зытехьуэ пщышхуэр дунейм тетамэ, абы и зекlуэшхуэр пэжмэ, адыгэ Іуэрыіуатэм дигьэціыхуж нартхэр зэрыщыІари, ткыль льапізхэр зытепсэльыхь Псыдээшхуэм и хъыбарри, Нухьрэ и унагъуэмрэ абы къызэрелари пэжщ, къызэрыщјэкіымкіэ. Ауэ щыхъукіэ, ціыху цивилизацэм Іуэхугъуэ нэхъ ин дыдзу къыхэщыжхэм я щыхьэтщ Урыкъуэ пщышхуэм и пшыналъэр!

«Гъэл Хьэмышэ и пшыналъэм» щыщ пычыгъуэ

- Арыххэу кхъуафэжьейм исыр къолъэ бгыщхьэм тет лыжьым деж и лъэ ешар нехьэс, къыхэнэжа къарур зэхуехьэсри
- Къарууэ мы си пкъым хэлъар згъэлэжьащ укъэслъыхъуэурэ, ди адэшхуэу Пащты Уд! Ухэт жып!эмэ, Шык!урт!ымщэхү мэзым и хъумак Іуэу Хъумбабэзы Іэщ Іэк Іуэ-дар сэращ, Уащхъуэ Гуум и гур къизытхъари сэращ, сыкъызэрыпкіэлъыкіуа къур-шыщхьэм аслъэныжьхэр тезукіыхьари сэращ, Гъэл Хьэмыщэ жыхуаlэу Урыкъуэ жыжьэм и пшырш.
- Уи нэкіур игъуащ, ужэщіащ, икіи унэщхъейщ! Уи щхьэр къыпхуэмы!эту, уи кlyэ-цlыр ижьыкlыу укъыщlоплъ. Щlып!э жы-жьэм укъикla хуэдэщ: дыгъэ жьэражьэмрэ жьапшае гуашіэмрэ уи шіыфэр ясаш. ныбаджэ тхьэмыщкІэу езыр ужэбзащ, жи Пащты Удым.

 - Сыту си нэкlур имыгъуэнрэ, сымыжэ-
- щіынрэ, сымынэщхъеинрэ! Си щхьэр къысхуэмыіэту, си кіуэці имыжьыкіыу сы-къыщіэмыплъынрэ! Щіыпіэ жыжьэм къиквыщамынільнірэ: цыпіл жыжым кый-кі зекіуэліым сыту сыхуэмыданра, дыгъэ жьэражьэмрэ жьапщае гуащіэмрэ си щіыфэр ямысынрэ, ныбаджэ тхьэмыщ-кізу езыр сымыжэбзэнрэ... Си ныбжьэгъу пэжу Еныкъуэ, шынэхъыщіэ схуэхьуауэ си гъусэр, Хъумбабэрэ Уащхъуэ Гуумрэ къыздэзукlар, Урыкъуэ къурш джэдухэм щызыхъумар, нэщІэбжьи гуфІэгъуи къыздээьгуэшар ціьку ліэкіэу дунейм ехыжащ. Жейуэ къысщыхъуу, седжэмэ, къэтэджын къысфіэщіу махуэхэр кіуащ. Ауэ зэгуэр и пэ гъуанэм къипщащ хъэпlа-ціэжьхэр. Абдеж апхуэдизкіэ сышынати, ди адэ, си щхъэр къесхъэжьауэ къумым къыщызоущыхь. Зыми си узыр сщхъэщикъвіщьзоущьсь. зыми си узыр сцхьэщи-жыркъым, зыми хуэмыдажу ар къызофыкі. Сэри аракъэ си натіэр - ціыху хуэдэу сы-лізу, сыкіуэдыжыну?! Иджы укъэзгъузта-щи, уи щжур къызжеіз! Сыхуейкъым сы-лізну, аращ си гур хэзыгъэщіыр, - ет жэуап Хьэмыщэ. – Куэдрэ сыплъыхъуащ, Пащты Уд! ЩІым и гъунэм сыкъэсащ. Уи хъыбар дунеижьым къыщрахьэкІырти, къуакІзб-гыкІи, къум нэщІи, мэз Іуви, Ажалыпс ФІыцІэрикъызэпысчащ НэхъпсынщІзІуэу си лъэр къэсхьэсыну сыхущІэкъурти, жей зыхуэзгьэныкъуащ, си ныбэ изу сышха-къым, си лъи сыщысхьыжакъым. Нартхэ я гуащэу псори зыщіэ Сэтэней деж сы къэмыс щіыкіэ си щыгъыныр лэжьат. ЩІылъэр зыхэскіухьащ сэ мыщэхэр, хьэіу цыдэхэр, аслъэнхэр, къурш джэдухэр, къаплъэнхэр, щыхьхэр сыукlыу, я лыр сшхырэ я фэр си щыгъыну. Алхуэдизкіз теплъаджэ сыхъуати, Сэтэней гуащэ теппьаджэ сыхьуаги, сэтэней туаща къызарысіупльзу шынэри, унэм зыщілубыдэжат. Сагъызкіэ жыгищэрэ тіощірэ зэщіэсшхэри, Ажалыпс Фіьщіэм Іэлэкіэ семыіусэу пхъэ бэлагъхэмкіз сыщесащ, зэрыщыту лэжьэхуі Сызыщіэбэгыу алхуэдизу сызылъыхъуэм сыхыумын, Пашты дизу сызылъыхъуэм сыхыумын, Пащты уд! – узым къызэгуитхърэ гугъэ кlапэм ээтриlыгъэу мэльаllуз Хьэмыщэ. - Щхьэ ушынэрэ апхуэдизу, Хьэмыщэ?

ІчэрыІчатэм и пшыналъэ гъцэща

Тхьэхэм ялърэ цІыхулърэ зэхуэдэу пщІэтщ! Укъыщалъхуам щыгъуэ ткъхэм Хасэ зэха-шат, уи унафэ ящіыну: угъащіэ мащіэрэ игъащіэ псокіэ упсэунрэ яубзыхуну? Атіэ, дэнэ щыпщіэрэ уэ абыхэм къыпхуаухар?! Зэгъащіэ: тхьэхэр тхъуціынэмэ, ціыхухэр – шэжыпсщ; тхьэхэр щхьэмыжмэ, цІыхухэр - хуэнсапіэщ... Уепіэщіэкіащ уэ, Хьэмыщэ аслъэныфэр уи пліэ ибдзэну, хуеякъым щхьэзакъуэу къумым уихьэжын. Сыту жыпlэмэ, уи гущхьэм къыщылыба мафlэр игъэужьыхыжыну зы псалъи пхузиlэкъым! Къызжејэт. Хьэмышэ, урыкъуэпшым хуэ фащэ теплъаджэ зищІыну, лІэныгъэм щышынэу щІы гъунэм къэсыну?! Хьэмэрэ, щышынэу щіы гъунэм къэсыну?! Хьэмэрэ, игъащіа псокіз ціыху пхуэгъэбийрэ? Игъащіа псокіз ціыху пхуэгъэбийрэ? Игъащіа псокіз псы уэрхэр ежэхрэ? Хьэпаціа жэрумэм къыкіуэціыпща хьэндырабгъуэр игъащіэкіэ еплъыбра пціыхурэ? Ауз щыхукіэ, ціыхур — Тхьэмадэ?! Елэп щызэхишэ тхьэхэр зэхохьэ, ахэращ ри унафэ зышіыр: гъашіям и шіалаліэмэр и зыщівр: гъащізм и ціздзапізмрэ и кізухымрэ къэзыбжыр, къабжаритщызыб-сащівр. А псоми ди узух узлъктым, Хьэ-мыцэ. Мыхьэнзуэ гъащізм хэлъыр зыш псэур ирепсэу! Гъэл Хьэмыщэ йогупсыс нэхъыжьы

фіым и псалъэ Іущхэми, и гур нэхъ псэху-жа хуэдэу щіоупщіз: - Сыноплъри, Пащты Уд, укъызэры-гуэкіщ: лъагагъкіи лъэщагъкіи тхьэм

ухуэмыдэ. УцІыху теплъэщ, сэ усхуэдэпсщ, зыщыбгьэпсэхукіи уи гущіыіу къэгъэзащ. Къызжеіэ зы закъуэ – тхьэ Хасэм ухашэу, мыліэжыныр тыгъэ дауэ къыпхуащіа?

- Апхуэдиз гъуэгу къыщыпкіуакіэ, уи ліы гъм пщізшхуэ хуэфащэщ. Ныбжесіэнщ сэ щэхушхуэу тхьэхэм яхъумэр... Шурей Пэкъуэ жиізу къалэ уоціыху, жылэ гуп къепщізкіарэ Фыратыпсым деж щысу. Мис а къалэрщ тхьэхэм я унэр. Зэгуэр Хасэ зэхашэри, унафэ ящіат щіыльэм Псыдзэшхуэ къраджэу, цІыхуу дунейм тетыр яукІыну. Хэтащ а Хасэм тхьэ-адэу Ану, Елэл, Иныгу, Еэ Нэху сымэ. Тхьэхэм жаlэр дыжиlэу Хасэм хэтами, Еэ Нэхуу хым и тхьэр пщ|ыхьу си деж къакіуэри, щэхуу къызжиlащ: «Тіутіэ Быдэ и къуэ, уи унэр этехи кхъухьышхуэ щІы. Уи псэр япэ игъэщи, фІыгъуэ нэпціым ухуемыплъэкі. А кхъухьым игъэтіысхьэ псэ зыіуту уи нэм илъагъур. Зэпэпліимэу щІы ар, и бгъуагъи кіыхвагъи зэхуэдэу, унащхьэ хуэщі». Ауэ щыхъум, Еэ пщіэ хузощі, тхьэхэмя я шэхур къызарькумиуатам шухори. Елэл. Иныгу, Еэ Нэху сымэ, Тхьэхэм жаlэр къызэрысхуиlуэтам щхьэкlэ си щхьэр со-гъэщхъ: «Уи дзыхь къызэбгъэзу ар щыжыпіакіэ, уи псалъэм сыфіэкіынкъым, зэры піакіз, уи псалъэм сыфіэкіынкъым, зэры-жыпізу псори сщінщі. Ауэ сыт жылэм яжесіэнур, ар дауэ нэхъыжьхэм къысхуа-гъэгъуну?!», - жызоіз. «Елэл къысхуэфі-къыми, и пащхьэ сикіынщ сымыгъэгуб-жьу, си мылъку зэщіэскъуэнщи, хым сытехьэжынщ, сыщыпсэунщ Еэ и жыла-гьуэм яжеіз», -жи. Нэхульэр къыщыэзщіи-тхъым сегупсысащ къыспэщылъ лэжыыгъэм, абы къарурэ зэману ихьынум. Іэщіагъэліхэр зэхуэсшэсщ, есхьэжьа лэжьыгъэр яхуэсіуатэри, зэщіыгъуу унэхэр

итхащ, бжыхьхэр зэпкърытхыжащ. ЦІыкІухэм сагъызыр къахь, нахъ инхэм Іэдэ-уа-дэр кърахьэкі. Махуитхум зэпкърытлъ-хьащ кхъухьыр: Іэфракіищэрэ тіощірэ и бгъуагъыу, апхуэдизи и кіыхьагъыу. Еханэ махуэм кхъухьым и лъэгур издзри, іыхьиблу зэпрысхулыкіыжащ, сызыхуеину Ізмэпсымэхэр дэсхьеящ, щіыдагъэрэ са-гъызрэ зэхэзгъажьэри лъэгум искіэжащ, дагъэкіэ блынхэр зэщіэтшхащ. Къыздан выстрания объекты Путыж махуэ нэхъей. Хьэзыр хъуащ ауэрэ кхъухьыр... Ар апхуэдизкіэ инт, хьэлъэти, псым зэрытедгъэхьэнур къысхуэщіэртэкъым. Ауэ щыхъум, пхъэ пэщіэдгъакъуэм, дыщіэрыізурэ дгъэкіуэтащ. Абдежым сыублэри, дыщэ-дыжьыну зэхуэсхьэсари, мылъкурэ Іэщу сиІэри, си унагъуэри, ди щІыпІэм псэущхьэу щызекІуэм я зэхъузэбзи згъэlэпхъvаш кхъvхьым. Шэмэш ткьэ-дыгъэ нэхум и нэфі къысщыхуагъэнт щіэплъыпіэмкіэ ехыжын ипэ къихуэу къызжеіэ: «Пщэдджыжь псыдзэр къеуэнущи, умыбэлэрыгъ! Жэщым къэпщіэнщ Щіакхъуэ уэшх жыхуаіэр! Кхъухьым удэщакльуу эрых жыхуатэр: тклужый удо кіуея нәужь, бжэр хуэщій, и кіуэціымкіз сагъыз къиціальыж». Къысхуагьэлъэ-гъуа піалъэр къыщысым, Щіакхъуэ Уэшх жыхуатэр си нэгу щіэкіащ, нэху щыри ціыхум имыльэгьуа псыдзэр къеуащ. Дунейр апхуэдизкіэ шынагъуэти, си нэр зэ теспізу шкьэ псори зыщызмыгьэгьугі-щарэ жысіэрт. Унафэр унафэти, ктуухым сыджіуейці, бжэр къыхуэсціри, сагъыз-кіз зэщіэсшхэжащ. Абдежым уэгум пшэ фіыціэшхуэ къыщхьэщыхьащи, къре-кіутэх. Уэлбанэм япэ иту тхьэхэр къызэрехьэжьащи, Щыблэ мафІэр къытхедзэ, шулъэтрэ Хьэнышрэ къызэрохь, Ерэгъэл псыlущіэр lyeyд, щылъэр щіэзыпіытіэну блыным хуэдэу зэбгъурыту къох ахэр.. Арыххэу махуэм жэщу зыкъызредзэкІри щіыльэр фальэм хуэдэу зэгуоуд. Япэ мащтыльэр фальзым хуздуз за уоуд, гліз ма-хузм ипщэмкіз жыышхуз кышыкыузуащ, пшэ фіыцізхэр кызэдихыу, абы бгыхэр занщізу щіигьэнат. Къызэрыхырт псы-дзэр, биидзэм хуэдэу. Дунейкъутэжыр апхуэдизкіз шынагъуэти, ціыхухэр зэры-льагъужтэкъым, зэрыгъэгужьеяти, зым льаг ужтэкъым, зэрыг эгужкенти, зым адрейр къыфізірухужтэкъым. Уеблэмэ тхьэхэр шынэжри, уэгум ихьэжат. Тхьэгуащахэм я лейуэ, зи мактым удэзыхьэх Ин-Анэ мэкіий, лъхуэ нэхъей: «Зэпытрэ зәкізсу укіуэ а махуэр, си ціыхухэм зауэ ящесціыліар! Дауэ къытіэшіэшіа мы гуізтара? гъуэр?! Дауэ дигу къэкlыхха мы телъы-джэр?! Сыт къыщlэслъхуар сэ цlыхухэр, бдзэжьейм хуэдэу псым хэздээжыну-мэ?!». Тхьэхэм ящ!ам нэхъ шынагъуэ зэи зэрыщымы!ар я нэгу щ!эк!ыжати, зызэразэрыщымынар н нэгу дигокылкани, эвгэра къузыл/в, зокуэфэуэж, я Іупэхэр Іурыгъу-щыкlауэ мэгъуахъуз... Апхуэдэу кlуащ ма-хуихрэ жэщиблрэ. Махуэ ебланэм псыр увыlащ, жьапщэри нэхъ кlащхъэ хъуащ. Щхьэгъубжэр къыlусхри, си нэгум нэху къридзащ арыххэу. Нэм къиплъыхым псэ Іуту зы ціыху щысльагъуртэкъым. Псори щіым щыщ хъужат. Къуакіэбгыкіэр зыгуэрым трилъэщіа нэхъей, зэхуэдэ хъуат.

Си нэгу шІэкІыр схуэмышэчу лъэгуажьэмыщхьэу сещэтэхри, си нэпсыр къежэ-хащ. Зы тіыгу гуэр щыіэххэмэ, къэслъыхъуэу си нэм къезгъэжыхьмэ, аддэ жыжьэу сыдж къыхэпlиикlырт хыщхьэм. Ар Нэціыр жыхуиіэ Іуашхьэрат. Абы дыдр гізціыр жыхуміз удащжырат. Абы ды-щынэсым ктхухьыр зыщіыпіэ жьадэнэщ, хъурзэ еддзыхам хуэдэу и піэ инэри, адэкіи-мыдэкіи дымыкіуэфу бгыщхьэм дытенащ. Махуиблкіэ дыщытауэ, тхьэры-къуэр къыщіэсхри, згъэлъэтащ. Тіысыпіэ имыг-руэту къигъэзэжащ абы. Пціащхъуэр згъэлъатэри, тІысыпІэ имыгъуэту к гъэзэжащ. Къуаргъыр згъэлъатэмэ гъззэжащ. Къуаргъыр згъэлъатэмэ тафэ къигъуэтауэ, шхэрэ вей ищіу къызо-тьагъу. Ауэ щыхъум, дыкъызэрелам щхъякіз тхьэлъзіу сщіыжащ, лъзныкъуилымкіз іугъуэр ихъу. Жьэрымэр тхьэхэм щаіурыуэм, іугъуэр къыщалъагъум, Уащъуэм къехри, бадзэм хуэдэу къызэпщізкіащ. Ткъз-анэр къызэрысу, и пщэм иль щыгъэ блар зэрихщ, лъагэу иіэтри, гуфізу жиіащ; «Уэ, ди тхьэу Ткьэшхуэ! Мы махуэм къэщіэрэщіэжа Гъащізм щыгуфіыкіыу си щхъэгъусэу Ану тыгъэ къысхуищіа щыгъэ щіыхур сигу зэримыхунум хуэщіа щыгъэ щіыхур сигу зэримыхунум хуэфіьікіыу си щұжэг-қусэу Анутыг-ы къысхуй-щіа щыг-ы щіыхур сигу зэримыхунум хуз-ду, нобэрей махуэри зэи сщыг-купщэн-къым! Фыкъекіуаліз, уэгурысхэ, фыхэізбэ тхыэльэіум! Ауэ Елэл гьунэг-ы эыкъ-ремыщі, аращ псыдзэр зэхэзублар, си ціыхухэр псэкіуэду абы езыг-ъхжар!». Елэл апхуэдэ икіаг-ы щрапэсым къыза-кіуякіащ, къытехьащ, кхъухьыр щилъа-гъум, тхьэхэм закъыхуег-ьазэри жеіз: «Хэт а псыдзэм къелар? Псэ јуту зы ціыху къе-лын хуеякъым абы!». Нынурт жеіз: «Ез на-мыщі нэг-руэщіым лъэкіакъым! Абы псори ещіэ, и нэгу псори щіокі». Ауэ щыхъум Ез къопсальэ: «Уэ, Елэл, уліыхъужьщ, уэ ещіз, и на у пісори щіокі». Ауз щыхьум ез-кьопсальэ: «Уэ, Елэп, упіыхъужьщ, уз нэхъ Іущ тхьэхэм яхэткъым! Дауз-тіз, уе-мыгупсысу, псыдэз эзрыпщіар?! Гуэныхь зытемылъхэми ятеплъхьащ, зэи щымы-уахэми дзы яфіэпщащ! Псыдзэ пшіыуэ уалэми дээ лидэндагг тгэдээ тшлэуэ зэрылээлксыу умыукыу, щхьэ аслъэн яхэбутыпшхьэу къуаншэр иумыгъэчэт-хъарэ?! Шхьэ шхъуэжь яхэбдээу щыуар иумыгъшхарэ?! Хьэмэрэ, уэгъу пщыуэ лейзөхьэхэр умыукдар?! Сэ уи щэху стуэтакъым, уи щыбагъки сынопщыжакъым. ЦІыхум я нэхъ Іущым пщІыхь и нэгу щІэзгъэкІри, абы къикІыр езым къыгурыІуащ. Апхуэдэу ди щэхури къитІэщІащ. Иджы уэ пхуэфащэр аращи – псалъэ гуапэкіэ зыхуэгъазэ абы, чэнджэщэгъу хуэхъу!». Елэл кхъухьым къыдэкіуейщ, си Іэр мубыдш, ткьэхэвім кавідэлуешід, кіг іды мубыдш, ткьэхэм сахишэш, си фызыр лъэгуажьэмыщхьэу къызбгъэдигьэтІыс-хьэщ, ди натіэм къејусри жиіащ: «Алъандэрэ Пащты Уд Ціыхуу цыташ. Нобэ щы-щіэдзауэ ар тхьэхэм яхуэдэш, дэ тщыщщ! Щрепсэу Пашты Уд псы Іуфэм деж, псоми щренсу пащи уд псы гуроми деж, псомии япа!эщ!ау, щхьэхуэу». Аращ си хъыбарыр, Хьэмышдэ... Хэт Хасэ пхузэхишэн иджы, узыщ!эххээлс гьаш!эр тыгъэ пхуищ!ыну?! Махуихрэ жэшиблк!э жеи еплъ, - псори ээрышытар Урыкъуэ и пщым хуе!уатэ абы.

Пащты Уд и хъыбарыр и кІэм зэрынигъэ-су, Гъэл Хьэмыщэ жей ІэфІым хилъэфаш. Хэт ищЭрэт абы и псэр зыдэпсэхужар... МахуиблкІэ женуэ пщыр къызэфІотІыс-

жьэж, мэщатэри, ээпіэзэрыту жеіэ: - Сыт иджы сщіэнур, Пащты Уд? Дэнэ сыкіуэну? Си лагъунэм псэхэхыр щіэсци, дэнэкіэ сымыплъэми ар слъагъуу

Пашты Уд кхъуафэжьейзехуэу Уэрышэ

Нэбий дежкіэ къоплъэкіри, жеіз: - Нобэкіэ зыщіыпіи умыкіуэ, хэт къакіуэ-ми и Іуэху зумыхуэ. Хьэмыщэ псым шэи къабзэу зегъэгъэпскі, теплъаджэ зыщіа фэ лэжьахэр щегъэх, фащэ хужькіэ къэхуапэ, нэхъапэм зэрыщытауэ лІы гуакІуэ ирехъуж. И хэкум игъэзэжу Урыкъуэ нэсыжыху а щыгъыныр лэжьэнукъым, зэ-

сыжыху а щыі выныр лэжьэнукым, зэрыщ(зрыпсу щыгьынуш.
Ліым зэрыжиlауэ, Уэрышэ Нэбий
Хьэмыщэ псым ешэ, къабзэу зрегъэ-гъэпскі, и шхужьым ешэкіа фэ укъуеяр хыфіедзэ, фащэ хужь къыщетіагъэ, тхьэхэм хуэдэу дахэ къохъуж, кхъуафэжьейм ирегъэтlысхьэжри, хым тету къожьэж. Апхуэдизу зылъыхъуам и щэхур къыхуэмытlэщlарэ и щхьэр къыфlэхуауэ

Гъэл Хьэмыщэ къэсыжащ Урыкъуэ. Хэкум нэс къэзыгъэlэпхъуэжа Уэрышэ Нэбий зыхуегъазэри. Гъэл Хьэмышэ жеlэ:

 Урыкъуэ и блынхэм дэкіуейт, Уэрышэ
 Нэбий! Къысхуеплъыт мо дэтіыкіа къуз задэм, лъэіэсыт пасэрей тхьэунэм и бжэ задзм, льэгэсыт пасэрын тхьэунэм и ожэ блыпкъым, щыхьэ Ин-Анэ тхьэ-гуащэм и тхьэлъэlупlэу Ианэм - апхуэдэ быдапlэ хуэщlыну зы пщи къалъхужынукъым! Дэкlyей Урыкъуэ мывакъалэм и блын лъагэми, зыплъыхь... Къызгурыlуэжащ си зекіуэр псыхэкіуадэ зэрымыхъуар. Щіалэгъуэ удзыр блэм сіэщіихами, гупсысэ щхьэпэ хэсхащ къэзгъэщіам. Къэзгъэнащ си хъуэпсапІэр, сылъыхъуэжкъым гъащІэшхуэ. Сэ псори иджыщ къыщызгуры-

ЗэзылзэкІар

•дэ къытхуатх Хабзэр и тегьэщlanlэрэ пэжыр и плъапlэу

Иужьрей зэманым, дызэрыщыгъуазэщи, цыхум сом бжыгъз къыІэрыхьэр шэм дилъэхьэжу шыскъым. хуэкІуар аращи, жьы-ми, щІэми сом гъэтылъыпізу яіэр банк зэхуэмыдэхэм къыдагъэкі картэхэрщ. Зы лъэныкъуэкіэ зи гугъу сщіы «каргугъу сщіы «кар-тэхэр» тыншщ уиіэну, сыту жыпіэмэ зэуіу хъууэрэ, сом бжы-гъэр абы нэхъ щыхъума мэхъу. Ауэ банкхэм щІыхуэ къы ахарэ щІыхуэ къв ирамытыжмэ, гъэдэкІыжа зэщхьэгъусэхэм языхэзым сабийм папщІэ алиментхэр имытмэ, карилъ ахъшэр яубыл.

СУД зытращівхьа цівхухэм тралъхьа тезырыр гъззэщіа зэрыхьумкіэ лэжьыгьэхэр пцэрыль зыхуащівр хеящія приставхэрш, Къыхэгьэщыпхъэщ мылэжьыгьэм пэрыувэ цівхухэм ізщіагьэ яхуэхьуар пасэрей Урымым къвізэрыщежьар. Щіыпіз жыжьэм къвіщежьами, дызэрыс Урысей Федерацэми и мащізкъвім апхуэдэ лэжьакіуэхэр. Апхуэдэхэм ящыіщі Тіэмашэ Исмэхьил ипхьу Жаннэ. Ар хеящіэ приставу ильэс пцыкіутхум нэблэгьауэ мэлажьэ. Тхьэм ирещіи, мы цівхубз гуащіафіэр къэсцівіхуну къвіщіэківнтэкъвім, ипэкіз зи гугьу сщіа щытыкізхэм языхэзым щыуагъэкіз срагъзувзу си картэм иль ахъшэр ирамыхамэ.

Пщыхьэщхьэпэм къыслъыкъуэкlа а Іуэхугъуэм сригубжьауэ, пщэдджыжьыпэм сыщеувэхащ Дзэлыкъуэкъуажэ дэт суд приставхэм я Іуэхущіапіэм. Пэжым ухуеймэ, ціыхухэм зэрыжаіэм тесщіыкъри, сыгугъащ къысіущіэну, сызэпсэльэну приставыр бзаджэ дыдэу, сызримыгъэкіуаліэу пэіэщіэ дыдэу зыкъысхуигъэзэну. Ауэ зи бжэ сызытеуіузу сыздыщіыхьа пэшым щіэсыр зи нэгум гуфіэр къилыдыкі, гуапэ дыдэу фіэхусыр къызэзыха ціыхубэт. Зыкъызэзыгъэціыхуа ціыхубзыр Тіэмашэхэ Жаннэт. Сыщіэкіуа Іуэхур занщіэу схузэфіэзыгъэкlа, алхуэдизу ціыху зэпіэзэрыт, гуапагъэкіэ сыкъэзыхьэхуа Тіэмашэм упщіэ зыбжанэ езмыту сыкъыщіэкіыжыфакъым.

Сэ зи лэжыгъэр фіыуэ зыльагъу ціыхухэм сащыщщ.

- Сэ зи лэжьыгъэр фіыуэ зылъагъу ціыхухэм сащыщш. Сызэрыцыкіурэ сызыщіэхъуэпсу щыта Іэщіагъэмкіэ щіэныгьэ зэзгээгъуэташ. Юрист. пристав Іэщіагъэхэм Москва сыщыхуеджащ, - жеіэ Жаннэ. - Дзэлыкъуэкъуажэ хеящіэ пристав сыщыхъун ипэкіэ, Черкесск ильэс куэдкіэ сыщылэжьащ, приставым и дэіэпыкъуэгъуу. Лэжьыгъэм и купщіэр къызгурыіуа нэужь, сэри пристав сыхъуащ.

ТІзмашэм и лэжьыгьэр нэхъыбэу зэпхар зи бынхэр зэдээымыпІыж адэ-анэхэм ящыщу алиментхэр зытын хуейм а и пщэрылъ къалэныр къызыхуэтыншэу игъэзэщІзным кІзльыпльынырщ. Гу зылъыстаращи, бэылъхугьэ Іущыр йолаліз ээтекъута унагъуэхэр зы щІыжыным. Апхуэдэу ар хуэнабдэгубдзаплъэщ сэ схуэдэу зэрымыщІэкіэ суд Іуэху кызылтыкуэкІа е шхьэусыгъуэ гуэрхэмкІэ дэхуэха цІыхухэм. Дауи, къскіуаліз е зи дэфтэрхэр судым къыпіэщіилъхьэ дэтхэнэми апхуэдэ уеліэліэныр тыншкъым, атізми, а лэжьакіуэ гумызагъэм ар хуээфіюкі.

Жаннэ зэрыжиlэмкlэ, цlыхубзым и дежкlэ тыншкъым а lэнатіэр, атlэми, ум lэщlагьэр фlыуэ плъагъумэ, зэфlэпх lузхугъузэм гукъыдэж ядэбгъуэтмэ, лэжьыгъэр насыпым и lыхьзу аращ абы и дежкlэ. Ізнатіэм зэрыпэрыт илъэсхэм къриубыдэу цlыху куэдым яlущlащ, ядэлэжьащ, унафэщ! зыбжанэми я нэlэм щlэташ. Жаннэ гуапэу топсэльыхы и лэжьэгъухэм, цlыхузэтету къелъытэ илъэс куэдкlэ зыдэлэжьа, куэдым сэбэп яхуэхуа Къущхьэ Резуан. Приставхэм я lэнатіэр мы зэманым зи унафэм щlэт хромов Вячеслав. Ар лэжьыгъэм и къызэгъэпэщакlуэ lэкlуэлъакlуэш, апхуэдэуи зэхэщlыкl куу зыбгъэдэлъ унафэщ! акъылыфіэщ.

Пристав і экіуэльакіуэ Тіэмашэм и пэшым сызэрыщіэса, абы сызэрепсэльыліа зэман мащіэм къриубыдзу хьэкъ сщыхъуащ ар тэмакъкіыхьу, губзыгъзу, гущіэгъурэ шыіэныгъэрэ зыхэль лэжьакіуэу зэрыщытым. Зыгъэпіейтей іуэхугъуэ гуэркіэ гузаву абы къыхуэкіуа дэтхэнэми бгъэдыхьэкіэ щхьэхуэ къахуегъуэтыф а бзылъхугъэм. Абы и нэгум иболъагъуэ дэтхэнэми сэбэп хуэхьуну зэрыхуейр, хабзэр и тегъэщіапіэрэ пэжыр и гъхвазуе

Апхуэдэу псэ зэіухауэ ціыхухэм ядэлажьэ Тіэмашэ Жаннэ сохъуэхъу и гуащіэ хьэлэлым къыхуихь гузэгъэгъуэм ехъулізныгьэфіхэр къыхуихьыну, и ізнатіэ мытыншым узыншэу куэдрэ пэрытыну.

МАХУЭЛІ Беслъэн. Дзэлыкъуэ щІыналъэ. Тхьэмахуэ блэкіам Псынэдахэ и «Родник»-м ехъуліэныгьэ тіуащіэ иіащ. Дзэлыкъуэ щіынальэм щыщ гупым япэщіыкіз Къэбэрдей-балъкъэрым футболымкіэ и гъзмахуэ чемпионатым и дыщэ медалхэр зыіэригъэхьащ, къыкіэлъыкіуэу КъБР-м и ізтащхьэм и Кубокым и финалым щытекіуащ.

МЫГЪЭРЕЙ зэпеуэр иухыным иджыри джэгугъуит1 иізжу наlуэ хъуат псынэдахэдэсхэм республикэм и чемпионыгъэр зэралъысынур. Ар псоми ящіэ пэтми, официальнэу щызэхэкар щэбэт кіуаращ. А махуэм «Родник»-м къригъэблэгъэн хуейт зэхьэээхуэм пасэу хэкынжа Бахъсэн и «Имран»-р. Арати, джэгупіэ губгъуэм къимыхъэхуэх уэтъэрейхэм текіуныгъэр 3:0-у хуатхащ икіи зыри зылъэщіэмыхъэжын хъупащ. Кубленым и Іхяхую нэхъ гу-

жубокым и Іуэхур нэхь гугубокым и Іуэхур нэхь гугубащ. «Родник»-м финалым кьэрхуэрэгъу къыщыхуэхъуат Къэбэрдей-Балъкъэрым и чемпионатми сыт щыгъуи кіэщіу иужь къита Алътуд и «Искра»-р. Кіэух зәіущіэр хуабжьу удазыкъэжыу икіи гуащізу екіузкіащ. Лъэныкъуитіми къикіузтыну я мурадтэкъым, арщхъэкіз зым адрейм и лъэщагъыр ищіэрти, зыхъумэжыныгъэр ищіэрти, зыхъумэжыныгъэр япэ ирагъэщащ. Хъэлэмэтращи, КъБР-м и мыгъэрей чемпионатым дэтхэнэми топищэм щіигъу щыдазыгъэкіа командитіым я зэпэщіэтыныгъэм ари къыщыхэжаныкіыфакъым. Джэгур 0:0-у щиухым, іуэхур зэјущіэ нэужь пенальтихэм хуэкіуащ. Псынэдахэ икіахэр абы нэхъ хуэіэкіуэлъакіузу къыщіэкіащ икіи, 4:2-уэ текіуэри, чемпионатым и дыща медалхэм КъБР-м и Ізтащхьэм и Кубокри дыщіагъужащ. Ар хуабжыу ехъуліэныгъэшхуэц нэхьапэм апхуэдэ лъагапіэм зэи нэмысыфа Псынэдахэ и «Родник»-м дежкіз икіи ди гуапэу дохъуэхъу. Иджыри за къызэдкъэнцыну дыхуейт Дзэкыуэтыр мы гъэм зыми зэи къызэрыримыгъэкіуэтыфар. Афэрым, «Родник», фи псынащхъэр мыутхъуэу илъэс куэдкіз

утыку Тхьэм фригьэт! Къз бэр дей - Балъкъз рым бутболымк!э и гъэмахуз чемпинатым хэтхэм къахузнэжыр дыжьын, домбеякъ медалхэр зы!эрагъэхьэнырт. Гуры!уэгыуэт ар «Искра»-мрэ «Тэрчымрэ» зэрызахуагуэшынур, адрейхэм хэпщ!ык!ыу къазрыщхьэщык!ар къэплъытымэ. Хэт дэтхэнэр хуэфашэми езыхэм зэхагъэк!ыжын хуёйуз зэхьэзэхуэр зэрырагъэк!уэк!

• Футбол

Дыщэ медалхэм Кубокри дыщІагъуж

календарым иубзыхуат. Бэрэжьей кlyам абыхэм Алътуд къуажэм щрагъэкlуэкlыжащ ягьэlэлхъуауэ щыта зэlущlэр. Ар икъукlэ удэзыхьэх хъуащ. Абы еплъыну кърихьэлlа цlыху куэдым я нэгу зиужьащ икlи дэрэжэгъуэ ягъуэтащ. Икlэмикlэжым, «Искра»-р 3:2-уэ текјуащ икlи зэхьэзэхуэм и дыжьын медалхэр зыlэригъэхьащ. «Тэрчым» домбеякъыр лъысащ.

Саутъэтхэр республикэм и команда нэхъыфіхэм зэхуаггуэшами, иджыри зэхьэээхуэм и зы джэгугъуэ къэнэжащ. Абы щызэхэкіын хуейщ гул нэхъышьхэм къыхэнэн папщіэ пэщіэуэ зәіущіэхэр кънзыпэщыльхэр. Кэнжэ икіахэр бжыгъэшуэкіз хагъащіэри, щыхупізм хуэзышэ гъуэгум мащіэу къыгекіащ «Псыгуэнсур». Иужь джэгугуэм абы очкоищ хуатхынущ, «Имран»-м Іущіэн хуейщи. Арщхьэкіэ зи къалэн псори екіуу зыігъэзэщіауэ иджы зыри хуэмеиж хуэдэ «Родник»-р Малкэ щытекіуа «Дохъушыкърейм» игъэлъэпэрэпэфмэ...

Сытми, иджыри хьэлэмэтагъ зыкъом щы!энущ нобэрэ пщэдейрэ зэхэтыну мыгьэрей ээхьэзэхуэм и иужь джэгугъуэм.

Псынадахэ и «Родник»-м и пашэ Бэчбо Мурат гъуащхьауэхэм я зэпеуэм бжьыпэр зэрыщиІыгъщ. Абы и хьэрхуэрэгъухэм я гъуэр 31-рэ хигъэщіащ. Адэкіэ къыкіэлъокіуэ Алътуд и «Искра»-м и гъуащхьауэ Урыс Аслъэнрэ Зеикъуэ и «Шагъдийм» щыджэгу Бэлагъы Руспаноз

гы Русланрэ. Иджы щыгьуаза фыхуэтщынщ иужыу захэта зи чэзу
зэlущіэхэм къарикіуа бжыгьэхэм: «Псыгуэнсу» (Псыгуэнсу) - «Кэнжэ» (Кэнжэ) - 3:0,
«Родник» (Псынэдахэ) - «Имран» (Бахьсэн) - 3:0, «Малка»
(Малкэ) - «Дохъушыкъуей»
(Старэ Шэрэдж) - 3:4, «Урыху»
(Урыху) - «Акъбащ» (Акъбащ
Ищхъэрэ) - 0:3, «Шагъдий» (Зектьуэ) - «Спартак-Д» (Напшык)
- 3:6, «Искра» (Алътуд) - «ПогоВАЗ» (Бабугент) - 2:0, «Исгъэмей» (Ислъэмей) - «Шэрджэс» (Шэджэм) - 5:4.
Ягъэlэлхъуауэ щыта зајущіэзмм «Малка» р 6:3-уз «Акъба-

ЯгъэІэпхъуауэ щыта зэІущІзхэм «Малка»-р 6:3-уз «Акъбащым» щытекІуащ, «Искра»-м 3:2-уз «Тэрчым» щефІзкІащ. Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкІз и гъэмахуэ чем-

Къзбэрдей-Балъкъэрым футболымкіз и гъзмахуз чемпионатым и кізух зэіущізхэр нобэрэ пщэдейрэ зэхэтынущ. А махузхэм зэдэджэгунущ: жэлуэгъуэм и 21-м - «ПогоВАЗ» - «Урыху», «Имран» - «Псыгуэнсу», «Шэрджэс» - «Малка», «Кэнжэ» - «Шагъдий»; жэлуэгъуэм и 22-м - «Искра» - «Спартак-Д», «Тэрч» - «Ислъэмей», «Дохъушыкъуей» - «Родник» командэхэр.

ХЬЭТАУ Ислъам.

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкlэ и чемпионатым и гуп нэхъыщхьэм зэхьэзэхуэр зэрыщекlyэкlыр						
Командэхэр	Дж.	Къ.	3.	ФI.	T.	0.
1. «Родник» 2. «Искра» 3. «Тэрч» 4. «Спартак-Д» 5. «Шагъдий» 6. «Малка» 7. «Ислъэмей» 8. «Акъбащ» 9. «Шэрджэс» 10. «ЛогоВАЗ» 11. «Кэнжэ» 12. «Дохъушыкъуей» 13. «Псыгуэнсу» 14. «Урыху» 15. «Имран»	27 27 27 27 27 27 27 27 27 27 27 27 27 2	24 22 21 15 11 10 9 10 9 8 6 6 3	3 2 4 3 7 3 6 5 1 4 2 2 6 5 3	0 2 2 9 9 13 11 14 16 17 15 16 21	123-24 106-27 86-24 83-52 98-73 53-74 67-72 62-98 62-95 44-68 54-81 53-89 53-78 53-83 34-93	75 71 67 48 40 36 36 32 31 31 29 26 24 23 12

Къэралым и щІыхьыр яхъумэнущ

Урысей Федерацэм Спорт бэнэкіэхэмкі э федерацэм и пресс-іуэхущіапіэм иджыблагьэ зэбгригьэха хъыбарым къызэрыхэщымкіэ, Албанием и къалащхьэ Тиранэ жэпуэгъуэм и 23 - 29-хэм щызэхэтынущ бэнэкіэ хуитымрэ

алыдж-урым бэнэкіэмкіэ дунейпсо зэхьэзэхуэ. Ціыхухъухэмрэ ціыхубэхэмрэ абы щыщіэбэнынущ медаль комплекту 30-м.

ДИ ГУАПЭ зэрыхъущи, УФ-м и командэ къыхэхам и тренер-

хэм зэхьэзэхуэм хагъэхьащ Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщ спортсмениті. Бэнэкіз хуитымкіз килограмм 70 зи хьэлъагъхэм я деж къэралым и щіыхьыр щихъумэнущ Урысей Федерацэм бжьыпэр щыубыдыным хуэунэтіауэ екіуэкіа зэпеуэм илъэс 23-рэ иримыкъуахэм я деж япэ увыпіэр къыщызыхьауэ щыта Шэру Иналбэч. Алыдж-урым бэнэкіэмкіз ду-

Алыдж-урым бэнэкіэмкіэ дунейпсо зэпеуэм хэтынущ Сербием и къалащкъэ Белград мы гъэм щекіуэкіа дунейпсо чемпионатым ещанэ увыпіэр щызыубыда Гъуэныбэ Ізуес. Щалэр щыбанэр килограмм 82-ро ужела зыхат клиниш

щагар щыовлар килограмм 82-рэ хъухэр зыхэт гупырш, Къыхэдгъэщынщи, Урысей Федерацэм къращыла дэкъу-зэныгъэхэм къыхэкІыу Тиранэ щекіуэкІыну зэпеуэхэм ди командэр хэтынущ зыщыщ къэралыр къэмыгъэлъэгъуауэ.

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

«Шэ хуабэ» хьэнтхъупс

Нартыху зэтеуда щіэгъэпщар псы хуабэпцікіэ щэ-пліэ яльэс. Зэlащlэурэ шыуаным ит псывэм хакlутэ, тхъурымбэр къытразэнащізурэ шыуаным ит пісывам хакіута, тхъурымоэр кызгра-жыура за къытрагъэкъуалъэ. Итlана мафіар щаба ящі, шыуа-ныщхьар трапіари, сыхьэтиплі-сыхьэтитхукіа, тхъурымбар къытрахыура, ныкъуэвэфі хъуху ягъава. А зэманым къриубыдзу псыр щіаващіан хуейщ. Итlана ша хуабар щіакіа, шыгъу хадзари, зэlащlэурэ дакъикъэ 15 - 20-кlэ ягъавэ. Хьэзыр хъуа хьэнтхъупсыр пэшхьэкубгъум трагъзувэ шыуаныщхьэр тепlayэ. Ізнэм щытрагъэувэкіэ хьэнтхъупсыр зэіащіэ, фалъэ куум иракіэ, тхъу

тьэткіуа тракіэжри, хуабэў яшх. Зыри дашхырктым.
Пасэ зэманым гъўнэгъў нысэм сабий игъўэтамэ, хьэблэ ціыхубэхэр зэхыхьэрти ехтуэхтыўг. Абы хуахь хабээт щэкі метр, хъыршынипщі, «шэ хуабэ» хьэнхъўпс фалъэшхуэ и гъўсэў. Пштыру къракіа хьэнтхъўпсыр нысащіэм и деж нахьэсыхукіэ, тіэкіў упщіыіўрт. Аращ «шэ хуабэкіэ» щіеджэр. Нысащіэр абы етІуанэ, ещанэ махуэхэм ирагъафэрт, быдзышэ нэхъыфІу иІэнущ жаІэрти.

нущ, жагэрги. *Халъхьэхэр (цІыхуитху Іыхьэ):*нартыху зэтеудауэ - г 200, псыуэ - г 4000, шэ къашагъащІэу - г
2000, тхъууэ - г 200, шыгъуу - узыхуейм хуэдиз. *«Адыгэ шхыныгъуэхэр» тхылъым къитхыжащ.*

Зыпі фыз бзалжэ иіэт Фыз бзалжэр зылі фыз озаджэр иіэт. Фыз озаджэр хуэмыхьыж хъуащ ліым, и щхьэр щіригъэхьащ. Хуэмыхьыж щыхъум, фызыр игъэкіуэдын мурад ищіащ ліым. Зэригъэкіуэдын іэмал къыхуэмыгупсысурэ, зыбжанэрэ екіуэкіаш.

Зэгуэр, мээ кіуауэ, мей жыг ирихьэліащ ліыр. Жыгым мы къыпыщэщати, ар къыздищыпым, гъуэ куу къыіэщіэльэгъуащ ліым. дищыным, тыуж куу кырындилыгы уасы, тыым. «Мэзым къэсшэнщи, мы гъуэм издзэнщ», - жери игу ирилъхьащ лым. Гъуэм чы тригъэльадэщ, мэкъу трикъухьыжри къежъэжащ лыр, гъуэмылалъэм из мы къыздихъри. Мыр фыз бзаджэм игу ирихьащ.

- Мыфјэкla щхъэ къыумыхьарэ? - къыхуи-

лыцліям.
- Гъуэмылалъэм нэгъуэщі ихуакъым, - жиіащ ліым.
- Къэсхьынщ жыпізмэ, мейр щыбгъуэтынур мыпхуэдэм дежщ, - жери мей жыгыр къригъэціыхуащ.

Матэ къищтэри, фызыр мэзым кІуащ, мей жыгыр къыщиудыным гъуэ куум ихуащ. Зыбжанэ дигъэкІри, лІыр фызым кІэлъыдэкІащ: жанэ дигъэкіри, ліыр фызым кіэлъыдэкіащ; «И іузху зэрыхэуам сеплъынц», - жери. Гъуэм щыщхьэщыхьэм, кіий-гуо макъ зэхихащ ліым. Еплъыхри, благьуэ къыіэщіэльэгъуащ; благьуэм гузэвэгъуэр телъщ - фызым баш къытрекъутэ.
Ліыр щеплъыхым, гу къылъитэри, благьуэр гъуэм къипсэльыкіащ; - Тхьэм и нафі зыщыхуэн, мы гъуэм сыних - тухэмышіан шыдахьымі

пхуэзмыщіэн щыізкъым! Къурагъ иригъэжэхри, благъуэр гъуэм къри-хащ ліым - и щхээм ирипъытащ. «Сыкъэплъэ-гъуакъым-услъагъужакъым! – жери благъуэр

- Зэм-зэм укъызихьэлІэмэ, уи хьэтыр слъа-

гъужынщ».
Фызыр гъуэм къринэри, лыр и унэ ихьэжащ, благъуэр псыщхьэм дэкlуейри, псыр иубыдащ. Псыр благъуэм щиубыдым, жылэр гузэвэгъуэ хэхуащ. Ліым деж кlуэри жраlащ:

- Благъуэм и хьэтыр плъэгъуащ. Уи хьэтыр къилъагъужынщ: псыр къегъэутІыпщыж.

Псыщхьэм кіуэри, ліыр благъуэм елъэіуащ:
- Жылэр псы щхьэкіэ зэтоліэ: псыр нэутіыпщыж.

Лым и хьэтыр къилъагъури, благъуэм псыр къиутІыпщыжащ

• Хъыбар

Зыбжанэ дигъэкІри, псыр иубыдыжащ бла-

ъуэм. Жылэр гузэвэгъуэм хэхуэжащ. - Уэр фІэкІа, благъуэм зи хьэтыр къилъагъун щыІэкъым: псыр къегъэутІыпщыж, - жраlащ

ліым. Ліыр благъуэм деж кіуащ: - Си хьэтыр къэлъагъу: псыр къэутіыпщыж,

- жери.
- Уи хьэтыр зэ слъэгъуащ: къысхуэпщар пхуэсщажащ, - жиlащ благъуэм.

Мы зэм къэлъагъуж си хьэтыр.

- Мы зэм къэльагъуж си хъэтыр.
- Хъунщ, мы зэм слъагъужынщ, - жиlащ благъузм. - Аф!экlа укъысхуэмыкlуэ: уи хъэтыр слъагъунукъым. Благъуэм псыр къиутІыпщыжащ, арщхьэк!э зыбжанэ дигъэк!ри, аргуэрыжьти, иубыдыжащ. Жылэр гузэвэгъуэ хэхуэжащ. Сыт ящ!энт: л!ым деж кlуащ.
- Уи хъэтыр къимылъагъумэ, ди хъэтыр къилъагъунукъым благъуэм: иджыри зэ тхуэкlуэ.
- Съякуэж!а къысхиш!эну!акъым, - жиlащ

льы вунукызы оны вуэм. иджыри зэ тхузкуэ. Сыкіуэкіэ къысхуищілуіакъым, - жиіащ лым. - Си хьэтыр зэ къилъэгъуащ, тізу къилъэгъуащ, ауэрэ къилъагъун? - Атіэ, ліо тщіэнур? - жаіащ жылэм. - Дызэтеліэнущ.

И фызыр игу къэкlыжащ лlым. - Фынакlуэ, - жиlащ лlым, жиІащ ліым, дызэрывгъэхь.

жылэр игъэlущри, псыщхьэм и Псыщхьэм щынэблагъэм, езыр япэ ежэжьаш:

Уанэ мыгъуэр тетлъхьащ: фызыр гъуэм къикіыжащ! - жери.

кымыжащ: - жери.
Благьуэм и псэр lyklащ:
- Фызыр гъуэм къикlыжащ жыпlа?
- Къикlыжащ. Плъагъуркъэ: жылэр ды-къызэрыдэхащ, - жиlащ лым.
- Абы щыгъуэ сэ мы дунейм сишх щыlэж-къым, - жери благъуэм бгым зыщидзыжащ.

• Псалъэжьхэр

Изрэ ныкъуэрэ **зэрыщІэркъым**

♦Блэжьын бгъуэтмэ, пшхы-

ни бгъуэтынщ. ◆Дыщэр дыщэ зыщІыр пщІэнтІэпсщ. **♦Гугъу** уехьу къэблэжьыр Іэфіщ.

•Зи жьэ куэд жиlэм и lэ куэд ищlэркъым. •Къуажэ зиlэ нэхърэ - lэ

зыфіэт Мыдэф и Іуданэ кіыхьщ. ♦ЖьэрыІэзэ Іэпэзадэ.

♦ПшІэнтІэпс пшІэншэ хъур-

къым. ♦Іуэхуншэ псэлъэрейщ. ♦Зи Іуэ былым из нэхърэ зи щхьэ акъыл ит. ♦Ибэр бэшэчщ.

♦Изрэ ныкъуэрэ зэрыщІэр-

♦Дунейр къэкІухьи, уи унэ **♦**Дыщэ унэ нэхърэ - уи

унэжь. ♦Зауэм хэту джатэ хьэху ятыркъым. ♦Уи адэ и щІапІэ гъэдахэ,

уи анэ дахэу епсалъэ. ♦Хамэ хэку сыщытхъэ нэхъ-

рэ, си хэкужь сыщылІэ. ♦Хьэрэ пэт и къуа: ибгынэркъым. къуажэр

• ЦІыху цІэрыІуэхэр

Куэдым хуэІэзэт

Политикэ лэжьакіуэ ціэрыіуэ, дипломат, щІэныгъэлі, такіуэ, журналист Фра Бенджамин 1706 гъэм п, къэху-Франклин

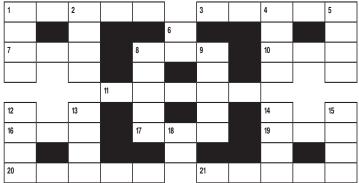
дипломат, щ|эныгьэл|, къэху-так|уэ, журналист Франклин Бенджамин 1706 гъэм щ|ышылэм и 17-м Бостон къыщалъ-хуащ, Инджылызым къик|ыу Бостон къэ!эпхъуа Франклин Джозайя и унагъуэм къихъуа сабий 15-нэт Бенджамин.

Джозайя хуейт и къуэр школым игъэк|уэну, аршхъэк|э ахъшэ зэримы!эм къыхэк|к|з, илъэсит| къудейк|э фиритъэджэфа-уэ аращ, Адэк|э Бенджамин езыр-езыру еджэжащ. И ныбжыр илъэс 12 ф|эк|а мыхъуу арызпыкъуу щ|идаащ тхылъ тедзап|эм щылажьэ и къуэшым. А Іуэхум илъэс куэдк|э пэрытащ щ|алэщ|эр. Иужык|з, 1727 гъэм, Филадельфием типографие шхъэхуэ къыщыз|уиха-уэ щытащ. Абы газет къыщыдигъэк|ырг, илъэсым зэ альманах жытридзэрт. 1731 гъэм Америкэм япау къыщыз|уиха-уэ щытащ, кыра за уна шержэ хыр библиотекэ. 1743 гъэм Америкэ филистехэ. 1743 гъэм Америкэр филистехэ. 1743 гъэм Америкэ филистехэ. 1743 гъэм Америкър филистехэ. 1743 гъэм Америкэ филистехэ. 1743 гъэм Америкэ филистехэ. 1743 гъэм Америкэ филистехэ. цІыхухэр тхыль щеджэ хъу биб-лиотекэ, 1743 гъэм Америкэ фи-лософие зэгухьэныгъэ зэхишащ, 1751 гъэм Филадельфие академие къызэригъэпэщащ. Бенджамин къэрал куэдым щыіэ ака-демиехэм хэту щытащ, абыхэм ящыщщ Щіэныгъэхэмкіэ Урысей Академиери (1789 гъэм Щіэны-гъэхэмкіэ Петербург академи-ем нэгъуэщі къэрал щыщу япэ

ем нэгъуэщі къэрал щыщу япэ дыдзу хагъэхьауэ щытар аращ). Франклин Бенджамин америкэ Конституцэр зыгхахэм ящыщ зыщ, «Зэманыр ахъшэщ» псальэ Іущхэр зэрыт сборникыр къыдигъэкlащ. 1790 гъэм мэлыжыыми и 17-м лучейм ехънжаш Франклин Абы.

дунейм ехыжащ Франклин. Абы и дыуэщІым къэкІуат цІыху мин 20-м нэблагъэ.

Псалъэзэблэдз

Жэпуэгъуэм и 14-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

Ектуэктыу: 4. Нэщэлкіэ. 5. Афэ. 7. Пкъы. 9. Къэб. 12. Цыкіуэкі. 13. Хьэблэ. 15. Хьэм. 16. Гуэн. 18. Мэз. 19. Андэгурэ. *Къехыу:* 1. Іунэ. 2. Пэшэж. 3. Дэп. 6. Фошыгъулъэ. 8. Къаблэмэ. 10. Бэдж. 11. КІэн. 14. Хьэщіэщ. 17. Нал. 18. Мэкъу.

... къвщия. Т. эым и. из хъу щъъякія, адкъякія, адкъякія даграми зигъэнщіыркъым. 19. Мэ дахэ къызычих ткіуаткіуэ. 20. Къуэкіыпіз Азием щыіз муслъымэн къэрал къулейсыз. 21. Зи пхъэм шэнт, гуща хуэдэхэр къыхащіыкі жыг, гъэмахуи щіымахуи и тхьэмпэхэр щхъуантізу. Къехыу: 1. Джэдкъазым, къуалэбзум ятет цы щабэ. 2. Мэрем махуэхэм мэжджытым щащі нэмэз. 4. ... бэльтоку е щэкі. 5. Хэку зауэшхуэм ліыхъужьу хэта офицер, КъБР-м и ціыхубэ тхакіуэ, бэзщіэныгъэлі. 6. ... щіыкіз къыумыгъэншэ, бхэгъу хъуа иужь упэлъэщыжыркъым. 8. Пізипхъуз. 9. Абыкіз уеуэми, хьэр гъыркъым. 12. Бжейм къыпыкіз жылэ, ціыхум яшх. 13. Узым игъэхыщіз сыжаджэм и ... макк къэіуащ. 14. Адыгэм ди тхыдэм теухуауз 1913 гъэм тхылъ къыдэзыгъэкіа лъэпкъылі. Абы и ціэр зэрехь Налыны дэт курьт школхэм ящыщ зым. 15. Зи пхъафэ щхъуафэ-фіыціафэ жыг, гъэсыныппхъафэ щхъуафэ-фІыціафэ жыг, гъэсынып-хъэ къызыхах. 18. Уэрам-уэрамкіэ дыхьэурэ гъуор маджэ: «Маржэ хъужыхэн, зи ... ва-къэ изылъхьэу хъуар къуажэбгъум фы-

Екіуэкіыў: 1. А унэціэр зэрахьэ: Кьэбэрдей усакіуитіым; Кьэбэрдей-Балъкьэрым и ціьхубэ артистым; КъБР-м и кьэрал саугьэтыр зыхуагьэфэща тхыдэтхым. 3. Напіззыпіз. 7. Хьэуар пхуримыкъуу, дунейм щихуабэгьуэ зэман. 8. Кьэзыша щіалэм и благьэщіз. 10. Шы «вактьэ». 11. Хыыджабзым зэреджэ нэгъэущіыціз. 16. Жьым щытхъум, ... къащтэ. 17. Зым и ... из хъу щхьэкіз, адрейм зигьэнщіыркъым. 19. Мэ дахэ къызырай кум ткіуагкіуа. 20. Къузкіыпід Азием шыіз муч

къыщызэхуэс!» Зэхэзылъхьар МЫЗ Ахьмэдщ.

• Хъыбар гуапэ

Бэчхэ я унагъуэм ди ціэр фіыкіэ ягъэіу

Хабзэ хъуауэ, ди къэралым щрагъэкlуэкl унагъуэм и пщіэр къэзыіэт, абы жылагъуэм щиіэ мыхьэнэр къэзыгъэльагъуэ «Илъэсым и унагъуэ» зэпеуэр. Иджы еянэу къызэрагъэпэща апхуэдэ зэхьэзэхуэм хэтащ Урысей Федерацэм хыхьэ щіынальэ псоми щыщ унагъуэ куэд. Щіыпіэхэм щекіуэкіа іыхьэм нэхьыфіу къыщалъыта унагъуэ 384-р иджыблагъэ ирагъэблэгьащ Москва. Абы къыщызэрагъэпэщащ къэралым и унагъуэ нэхьыфіхэр щагьэфіэж гуфіэгъуэ пшыхь.

УНЭТІЫНЫГЪЭ зыбжанау защхьащыхауэ къызэрагъэпэщ урысейпсо запеуэм и «Унагъуз дыщэ» Іыхьам, ди гуапа зэрыхъущи, щытекІуащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыщ Бэчхэ ХьэзрэІилрэ Іэсиятрэ я унагъуэр. Зэщхьэгъусэхэм я унагъуэ дахэр Бахьсэн районым хыхьэ Ислъэмей адыгэ къуажэшхуэм щопсэу, зэгурыІуэрэ зэдэІуэжрэ, пщІэрэ нэмысрэ илъу. Бэчхэр унагъуэу зэрытІысрэ илъос 52-рэ хъуащи, а зэманым

ьэчхэр унагьуэу зэрытысрэ илъэс 52-рэ хъуащи, а зэманым къриубыдэу абы исхэм я цІэхэр фіыкіз фіэкіа щыіуакъым зыдэс жылэми щіынальэми. Унагьуэм я нэхьыжь Хьээрэімл ильэс куэд льандэрэ жыджэру пэрытщ егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ Іэнатіэм, ехьуліэныгьэріхэр зыіэригьэхьзу. «Егъэджэныгъэ лэжьыгъэм и ветеран», «КъБР-м егъэджэныгъэмкіз щіыхь зиіз лэжьакіуэ» ціэ льапізхэр, щіыхь, фіыщіэ тхыль куэд, дамыгъэ льапізхэр къыпэкіуащ апхуэдэ псэ хьэлэл лэжьыгъэм. Егъэджакіуэ ізээм, унэтіакіуа ізкіуэльакіуэм и гъэсэнхэр мызэ-мытізу пашэ щыхьуащ Бахъсэн районым, республикэм къыщызэрагъэпэщ спорт зэхьэзэхуэхэм.

Унагъузми и гуащэ Іэсият илъэс 50-м нэблагъэк із щэнхабзэ ІзнатІзм пэрыгащ. Ар япэщіык із щылэжьащ Іуащхьэмахуэ районым и къалащхьэ Тырныауз дэт Щэнхабзэмк із уардзунэм. Иужьк із лэжьыгъэм щыпищащ Бахъсэн щіыналъэм. Ізсият илъэс куздк із щізблэр хуигъэсащ лъэпкъ къафэхэм, Ізмэпсымэхэм еуэным. Егъэджак іуэм и гъэсэнхэр жыджэру хэтащ щэнхабзэ, гъуазджэ зэпеуэ зэмылізужьыгъэухэм, увыпізфіхэр къыщахыу. Апхуэдэ іуэху зехьэк із екіум, лэжыыгъэм хуи із гумызагъагъэмрэ хэлъ жэуаплыныгъэмрэ къапэк іуащ яхуэфэщэн гулъыти.

Жыпіэнурамэ, Бэчхэ я унагъуз дахэр зэрыщыту лъэпкъ щэнхабзэм итхьэкъуащ. Іэсият пшынауэщ, бынхэм яхэтщ нэгъуэщі макъамэ Іэмэпсымэхэм (фортепианэ, бэрэбан) еуэхэри. Унагъуэр зэгъусэу щызэхуэсыжа пщыхьэщхьэхэм абыхэм уахэплъэну куэд и уасэщ: дэтхэнэми я нэгум къощ унагъуэр быдапіэ лъэщу зэраіэр, ар абыхэм я дежкіэ фіыгъуэ мылъытэу зэрыщытыр.

Бэч зэщхьэгъусэхэм я лъапіэны́гъэ нэхъыщхьэ дыдэщ адыгэ хабээмрэ нэмысымрэ тету япіа я бынищыр. Абыхэм ящыщ дэтээнэм щіэныгъэфірэ зэрыпсэун Іэццагъэрэ ирагъэгъуэтащ. Ахэр лъэ быдэкіэ хэуващ медицинэ, хьэрычэтыщіэ іэнатіэхэм, я ціэхэр фіыкіэ ягъэіуу. Нэхъыжьхэм я гъащіэр хуагъэдахэ я бынхэм, къуэрылъху-пхъурылъхухэм зыіэрагъэхые эхъуліэныгъэхэм, текіуэныгъэхэм, гъащіэм хэлъ іэфіхэр иджыри зыхрагъащіјау.

А псори къалъытащ «Илъэсым и унагъу» урысейпсо зэпеуэм и къэпщытакіуэ гупым. Ахэр я тегъэщіапізу Бэчхэ я унагъуэм къыхуагъэфэщащ зэпеуэм и щіыхь тхылъ, «Щіыналъэм жылагъуэм зыщегъэужыным хуащі хэлъхьэныгъэм папщіэ» псалъэ

гуапэхэр дыщэпскіэ тхауэ тету.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ціэр фіыкіз урысейпсо утыкум щызыгъэіуа, щіыналъэм и пщіэр зыізта Бэчхэ я адыгэ унагъуз екіум дэри щіыхърэ пщіэрэ яхудощі. Ар щапхъэщ унагъуэщіэ минхэм я дежкіэ.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

Гъуазджэм и ціыхухэм я зэхыхьэ

КъБКъУ-м и «Точка кипения» Іузхущіапізм щекіузкіащ художникхэмрэ гъуззджэм и лэжьакіуэхэмрэ я академическэ проектым хыхьэу къызэратортво в творчестве современных художников Северного Кавказа» етіуанэ лъэпкъыбэ щіэныгъэ-практикэ конференцыр. Ар ящыщ зыт Художествэхэмкіз Урысей Академиемрэ (РАК) УФ-м и Сурэтыщіхэм я эзгухьэныгъэмрэ зэдалэжьа «Образ женщины в творчестве современных художников Северного Кавказа» јуэхум хыхэм Налшык щрагъэкіуэкіа-

КОНФЕРЕНЦЫР къызэрагъэпэщащ Художествэхэмкіэ Урысей Академием (РАХ), Сурэтыщі гъуазджэхэм я теориемрэ тхыдэмкіэ абы и щіэныгъэ-къэхутакіуэ институтым, УФ-м и Сурэтыщіхэм я зэгухьэныгъэм. А Іуэхур Къэбэрдей-Балъкъэрым къыщызэрагъэпэщынымрэ ар щрагъэкіуэкіынымкіэ дэіэпыкуэгъу хъуащ КъБР-м и Сурэтыщіхэм я зэгухьэныгъэр, РАХ-м ди щіыналъэм щыщу хэт художник-академикхэр. Абы я лэжыыгъэхэр къагъэхьащ Москва, Санкт-Петербург, Налшык, Пятигорск, Мэхъэчкъалэхэм, Испанием, Франджым, Швейцарием, Тыркум, Ираным щыщ сурэтыщіхэмрэ гъуазджэмкіз щіэныгъэліхэмрэ.

Конференцым и пэ къихуэу, РАХ-мра КъБКъУ-мра Із традзащ зэдэлэжьэну зэраубаыхуам щы-кьэт техьуэ зэгуры!уэныг-ъэм. РАХ-м и лъэныкъуэк!э абы Із тридзащ Кочемасовэ Татьяна, КъБКъУ-м и лъэныкъуэк!э ректорым и къалэнхэр зыгъэзащ!э Гъук!эпщокъуэ Мурат. Иужърейм хьэщ!эхэм фіыщ!э яхуищ!ащ тыуазджэм хуащ! хэлъкъэныгъэф!хэм папщ!э, ик!и къыхигъэщащ нахъыжьэм къащ!эна шэнхабэзэмрэ гъуазджэмрэ хъумэным иджырей щ]эблэри иджырей щ]аблари иджырей ш[аблари иджырей ш[аблари иджырей ш[аблари иджырей ш[аблари къразыным дранарым Ізмал къарет гры]уэныгъэм Ізмал къарет гры]уэныгъэм Ізмал кърет уры!уэныгъэ, ш[эныгъэ-къзхутэныгъэ, жылагъуэ, гъэсэныгъэ уузхухэм ятеухуауэ яку дэлъ зэпыщ|эныгъэхэхр ягъэбыгыну, я зэпыщ|эныгъэхэр ягъэбыгыну

дэну.

Щэныгъэ зэхыхьэм и япэ махуэм абы хэтхэр КъБР-м Щэнхабэзмкіз и министерствэм ирагьэблэгъащ икіи зэіущіэ щрагьэблэгъащ икіи зэіущіэ щрагьамцэнгарман Сурэтыщі
гьуазджэхэм я теориемрэ тхыдэмкіэ и щіэныгъэ-къзхутакіуэ
институтым и унафэщі, академик Ступин Сергей, РАХ-м и
член-корреспопцент, академик,
гьуазджэ щіэныгъэхэмкіэ доктор Астраханцевэ Татьянэ. Къыхэбгъэщмэ, ар зытепсэлъыхьар
гьэщіэгъуэнщ: «Народное искусство в индустрии моды. К

Конференцым къншыпсалъащ УФ-м и Сурэтыщіхэм я зэгухьэныгъэм хэт, РАХ-м и акадеиик, КъБР-м и цІыхубэ художник мик, КъБР-м и цыхуоз художник Гъущапщэ Арсен, искусствовед Аппаевэ Жаухар, КъБР-м и Сурэтыщіхэм я зэгухьэныгъэм и унафэщі, художник, искусствовед Къаныкъуэ Жаннэ. Иужьрейр зытепсэлъыхьар ди рес-публикэмрэ Художествэхэмкіэ Урысей Академиемрэ зэрызэдэлэжьэфыну щІыкІэрщ. Академик Ступин Сергей къыпищащ «Женские образы в творчестве Мухадина Кишева, Руслана Цримова, Арсена Гушапши: серийность попистипистика экзистенция» докладымкІэ. Абы уедэзэрыгъэщІэгъуэным qынеуl къинэмыщіауэ, дригуфіэрт ды-зэрыгушхуэ ди сурэтыщіхэм я шіэр зэриіэтым.

цэр ээриіэтым.

- Художествэхэмкіэ Урысей Академиемрэ абы и президент Церетели Зурабрэ гульытэ инрэ хэльхэьныгьэфір эхуащі щіалэгъуалэм щіэныгъэрэ гъэсэныгьэрэ егъэгъуэтыным, къэралым и щіынальэхэм гъуаджэм зыщегъэужьыным, - жиіащ Ступин Сергей. Абы Къаныкъуэ Жанна фіыщіэ хущіащ ажуэхыхьэхэр къызэгъэпэщынымрэ ахэр егъэкіуэкіынымрэ ахэр егъэкіуэкіынымрэ ахэр възмищэй зэрыбгъэдыхьам, хьэщіэхэр гуапау къы

зэрырагъэблэгъам папщіэ. УФ-ми КъБР-ми я ціыхубэ художник, РАХ-м и академик,

Мы зэlущlэм хэта цlыху цlэры lуэхэм мастер-классхэр ятац студентхэм папщlэ.

Зэіущіэм къыщыпсэлъащ икіи щіалэгъуалэм ядэлэжьэныр зэрыщхьэлэр къыжагъэщащ искусствовед, УФ-м гъуазджэхэм-кіз щіыхь зиіз и лэжьакіуэ, РАХ-м и институтым и щіэныгъэ лэжьакіуэ нэхъыщхьэ Бойцовэ Татьянэ, Астраханцевэ Татьянэ, УФ-м и ціыхубэ художник, РАХ-м и академик Петров Константин, «Гамма» брендым и ліыкіуэ Накибуллэ Атик, Пащты Герман, Пятигорск къэрал университетым и егъэджакіуэ Рубец Еленэ, КъБР-м и сурэтыщі ціэрыіуэхэу Црым Руслан, Тхьэзэллтыж Руслан, Мээло Эдуард сымэ.
УФ-м Щэнхабзэмкіз и минист

УФ-м Щэнхабазмкіэ и министерствэм и унафэм тету, 2023 гьэхэм Кавказым щіэныгьэ, егъэджэныгъэ, узэщіыныгьэ Іуэху зыбжанэ щагъэзэщіэну убубыхуауэ щытам щыщщ мы эхыхьэхэр. Ахэр хуэгъэлсащ Кавказ Ищхъэрэ федеральна щіыналъэм и хэгъэгухэм гъуазджэм зыщегъэужыным. Къыжывапхъэщ, Къэбэрдей-Балъжырым и Къэралыгъуэр илъэси 100 щрикъум ирихьэлізу, 2022 гъэм, Художествэхэмкіэ Урысей Академием ди республикэм щилэжьа Іуэхухэм мы захыхьэ гуалэхэр

ТЕКІУЖЬ Заретэ.

• Футбол

Фыдогъэблагъэ!

Урысей Федерацэм футболымкіэ и етіуанэ лигэ. «Б» дивизионым и Гуп 1 Б. Япэ джэгугъуэ «Спартак-Налшык» - «Динамо» (Ставрополь) Налшык. «Спартак» стадион. Жэпуэгъуэм и 21. Сыхьэт 15-м.

> Газетым Іэ щытрадзар сыхьэт 18.00-рщ.

«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ. 357600, Ставрополь край, ЕсэнтІыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымк!э Къэбэрдей-Балькъэр щіыналъэ Іузхущіапіэм ПИ № ТУ07-00117-м щіэту ятхащ. Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокі. (2+)

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхъэм, секретарым – 42-56-19; унафэщI-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхъ секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66

Индексыр П 5894 ● Тиражыр 1.617 ● Заказыр №2305

ДИ ХЭЩІАПІЭР 360030, Къзбэрдей-Балькъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и ціэр зезыхьэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщіанэ къатхэр.